

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Diplomová práce

2012

Kateřina Ziková

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav románských studií

Diplomová práce

Kateřina Ziková

Pronominální reduplikace předmětu v současné španělštině

Pronominal reduplication of object in actual Spanish

2012

vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.

PODĚKOVÁNÍ

Tato práce by nikdy nevznikla bez pana docenta Petra Čermáka. Tímto mu chci srdečně poděkovat. Děkuji panu profesorovi Bohumilu Zavadilovi, Tomásovi Jiménez Juliá, Marii José Rodríguez Espiñeira a zaměstnancům knihovny a kopírky z Facultade de Filoloxía USC. Zvláštní dík patří Victorii Vázquez, která mi poskytla svoji dosud nevydanou nejnovější práci na toto téma.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Kateřina Ziková

ABSTRAKT

Pronominální reduplikace je v této práci chápána jako projev shody slovesa s předmětem prostřednictvím klitika. Práce vychází z analogie mezi podmětem a předmětem, u obou větných členů lze mluvit o shodě. Předmět se tak podobá podmětu, který se shoduje se slovesem pomocí afixu. Avšak zatímco u podmětu je tato shoda – tedy shoda s predikátem vyjádřená afixem – zcela pravidelná, předmětná shoda, tedy reduplikace, je podmíněna rozličnými faktory. Tyto faktory jsou hlavním předmětem výzkumu v této práci.

Reinterpretace předmětných klitik jako nástrojů shody je důsledkem jejich gramatikalizace, tedy posunu od původního charakteru nepřízvučných osobních zájmen směrem k povaze slovesných afixů. Dativní klitika jsou v tomto procesu o něco dále než klitika akuzativní – uchovávají si méně pronominálních rysů a reduplikace nepřímého předmětu je také mnohem častější, než reduplikace předmětu přímého. To souvisí s tím, že nepřímý předmět se svou povahou více blíží podmětu, proto má i větší tendenci podléhat pravidelné shodě s predikátem.

Klíčová slova: pronominální reduplikace, zájmenná reduplikace, předmětná zájmena, klitika, přímý předmět, nepřímý předmět, španělská syntax

ABSTRACT

In this work, the pronominal reduplication is interpreted as an agreement of the verb with the object by means of a clitic. In this way, the object resembles the subject, which agrees with the verb by means of an affix. However, while the subject agreement is absolutely regular, the agreement of the object, or reduplication, is conditioned by diverse factors. These factors are the main object of investigation in this work.

The reinterpretation of the object clitics as agreement markers is the consequence of their grammaticalization from the original character of unstressed personal pronouns towards the character of verbal affixes. The dative clitics are rather further in this process than the accusative clitics – they conserve less pronominal features, and also the reduplication of the indirect object is much more frequent than the reduplication of direct object. This is related to the fact that the indirect object is by its nature closer to the subject, therefore it favours more the regular agreement with the predicate.

Key words: pronominal reduplication, clitic doubling, object pronouns, clitics, direct object, indirect object, spanish syntax

OBSAH

1. Úvod	8
2. Charakteristika použitého korpusu	9
3. Pronominální reduplikace	10
3.1 Vymezení pojmu	10
3.1.1 Dislokace	11
3.1.2 Resumptivní zájmena	11
3.2 Charakteristika klitik	12
3.3 Proces gramatikalizace	13
3.4 Vznik a vývoj reduplikace	15
4. Interpretace reduplikace	17
4.1 Reduplikace jako redundance	17
4.1.1 Problematika zdvojujícího a zdvojeného	17
4.1.2 Syntaktické znázornění reduplikace	18
4.2 Reduplikace jako předmětná konjugace	19
4.3 Reduplikace jako kongruence	20
4.3.1 Centrální aktanty	21
5. Variace v rámci reduplikace	25
5.1 Reduplikace pronominálního předmětu	26
5.2 Reduplikace nominálního předmětu	28
5.2.1 Nepřímý předmět	29
5.2.2 Přímý předmět	32
5.3 Reduplikace vedlejších vět	34
6. Reduplikace v ostatních jazycích	36
6.1 Románské jazyky	36
6.2 Nerománské jazyky	36
7. Faktory ovlivňující reduplikaci	38
7.1 Vlastnosti předmětu	38
7.1.1 Typ předmětu	39
7.1.2 Slovní druh a kategorie osoby	42
7.1.3 Předložka <i>a</i> a životnost	46
7.1.4 Determinace	49
7.2 Vlastnosti slovesa	50
7.2.1 Valence	51

7.2.2	Intence	54
7.3	Vlastnosti výpovědi	56
7.3.1	Komunikační struktura	56
7.3.2	Informační struktura	57
7.4	Registr	58
7.4.1	Jazyk mluvený a psaný	58
7.4.2	Regionální registr	59
7.5	Shrnutí	63
8.	Shrnující pojmy	65
8.1	Topikalita	66
8.2	Specifičnost	67
8.3	Akcesibilita	69
9.	Závěry	72
10.	Resumen	76
11.	Résumé	79
12.	Summary	80
13.	Bibliografie	81
14.	Korpusy a databáze	84

1. ÚVOD

Cílem této práce je teoretický výklad fenoménu zájmenné reduplikace přímého a nepřímého předmětu v současné španělštině a praktická analýza tohoto jevu pomocí korpusu. Základním teoretickým předpokladem je pojetí reduplikace jako shody slovesa s předmětem pomocí klitika. Ta je umožněna gramatikalizací předmětných klitik z původních nepřízvučných zájmen k nástrojům shody, analogickým se slovesnými afixy. Důraz je kladen jednak na rozdíl mezi přímým a nepřímým předmětem, jednak na vysvětlení celé problematiky v co nejširším kontextu.

Teoretická část zahrnuje vymezení zkoumaného jevu a jeho vysvětlení ze synchronního i diachronního hlediska. Vše je zasazeno do širokého kontextu gramatikalizace. Následuje výklad základních možností interpretace tohoto fenoménu až po koncept předmětné shody. Poté je představena reduplikace obou typů předmětu v celé své rozmanitosti, a to podle současné normy Španělské královské akademie. Tento přehled je doplněn stručným srovnáním s jinými jazyky. Praktická část práce je zaměřena na analýzu faktorů ovlivňujících reduplikaci na základě výzkumu v korpusu. Následuje shrnutí těchto faktorů pomocí tří různých koncepcí, které lze považovat ze širokého spektra relevantní literatury za stěžejní.

Veškeré údaje i úsudky jsou podloženy sekundární literaturou. Lingvistická interpretace reduplikace vychází zejména z výkladu o předmětné kongruenci J. M. Garcíi-Miguela¹. Jak pojmové uchopení, tak výzkum korpusu byly inspirovány především studiemi V. Vázquez², vycházejícími z valenční syntaxe. Tyto hlavní prameny jsou však konfrontovány s ostatní relevantní literaturou a nejsou rozhodně považovány za jediné možné. Značný prostor je dán také praktické analýze pomocí korpusu a její interpretaci, ovšem rovněž podložené příslušnou literaturou.

¹ Cf. García-Miguel, José María. La duplicación de complemento directo e indirecto como concordancia. *Verba*, 1991, núm. 18, s. 375-410.

² Cf. García-Miguel, José M. - Victoria Vázquez Rozas. Lingüística de corpus y lingüística descriptiva : el caso de la duplicación de objetos. *Boletín de la Sociedad Española para el Procesamiento del Lenguaje Natural*, 1994, núm. 14, s. 47-62; Vázquez Rozas, Victoria. *El complemento indirecto en español*. Santiago de Compostela : USC, 1995; Vázquez Rozas, Victoria - Marcos García Salido. A discourse-based analysis of object clitic doubling in Spanish. To appear in *Grammaticalization and Language Change : Origins, Criteria and Outcomes*. Ed. T. Breban et al. John Benjamins.

2. CHARAKTERISTIKA POUŽITÉHO KORPUSU

Pro praktický výzkum reduplikace byla v této práci použita syntaktická databáze BDS³, založená na části korpusu Arthus univerzity Santiago de Compostela. Pro účely této práce se ukázalo jako vhodnější využít rozšířené verze BDS, databáze ADESSE⁴, vyvinuté na univerzitě ve Vigu.

Část korpusu Arthus⁵, zahrnující texty ze současné španělštiny obsahuje téměř 1,5 milionu slov, z nichž přibližně 80% pochází ze Španělska a 20% z Hispánské Ameriky. Žánrové složení korpusu je zobrazeno v následujícím grafu. Pro reprezentaci mluveného jazyka byly použity materiály ze třech různých dialektů: z Madridu, Sevilly a Buenos Aires.

Analýza jazykového materiálu ukázala, že je nevhodné zahrnovat mluvenou část automaticky do našeho výzkumu. Mluvený jazyk je totiž velice těžko uchopitelný a především ho lze jen obtížně syntakticky dešifrovat: jednoduše řečeno se chová téměř vždy anomálně. A to nejen co se týče aktuálního větného členění, ale prakticky ve všech směrech. Pro naše téma, jež je velmi citlivé na přesné určení přítomnosti a charakteru předmětu či klitika, je mluvený jazyk zvláště nevhodný. Byli jsme proto nuceni jej ze všech statistik vyloučit, přirozeně s výjimkou oddílů zvláště věnovaných právě mluvenému jazyku.

Databáze ADESSE je založena na syntakticko-sémantické anotaci vět, predikátů a jejich aktantů⁶ v korpusu Arthus. Obsahuje informace o struktuře věty a pořadí slov, sémantických a strukturních vlastnostech slovesa, syntaktické funkci aktantů, jejich formě i sémantické roli. Je tedy ideálním nástrojem pro analýzu fenoménu pronominální reduplikace, a považujeme za nutné na tomto místě zmínit, že její „starší sestra“, BDS, byla již ve výzkumu našeho tématu použita⁷. Všechny tyto práce – na všech se podílela V. Vázquez z univerzity v Santiagu – nám byly největší inspirací k uchopení tak složitého jevu, jako je pronominální reduplikace.

³ Base de Datos Sintácticos del Español Actual, <<http://www.bds.usc.es/>>.

⁴ Base de Datos de Verbos, Alternancias de Diátesis y Esquemas Sintáctico-Semánticos del Español, <<http://adesse.uvigo.es/>>.

⁵ Archivo de Textos Hispánicos de la Universidad de Santiago, <<http://adesse.uvigo.es/data/corpus.php>>.

⁶ Autoři databáze vycházejí z valenční syntaxe, zaměřené na strukturu věty, v jejímž středu stojí predikát. Aktanty jsou valenční větné členy, tedy větné členy vyžadované predikátem.

⁷ Cf. García-Miguel - Vázquez Rozas. Op.cit.; Vázquez Rozas. Op.cit.; Vázquez Rozas - García Salido. Op.cit.

3. PRONOMINÁLNÍ REDUPLIKACE

3.1 Vymezení pojmu

Pronominální reduplikaci neboli zájmenné zdvojování předmětu lze definovat jako „la coexistencia, en principio opcional, de un pronombre clítico objeto y un constituyente nominal -complemento directo (CDIR) o complemento indirecto (CIND)- correferente y concordado con el átomo“⁸. Španělské názvy pro tento fenomén jsou různé: „(re)duplicación pronominal“, „doblado de clíticos“, „redundancia“. Podívejme se na tyto věty:

- (1) a. *A María la visité ayer.*
- b. *Me ayudan a mí.*
- c. *Se lo dirá a mi madre.*
- d. *Te lo dije que tenías que tener más cuidado.*

V první větě (1a) vedle sebe stojí přímý předmět (OD) vyjádřený substantivem a nepřízvučné zájmeno *la*, které se shoduje v rodě a čísle s tímto předmětem a sdílí s ním jeho funkci. Příklad (1b) znázorňuje tutéž konstrukci, pouze přímý předmět tentokrát stojí za slovesem a je vyjádřen osobním zájmenem. Obdobnou variantou je (1c), kde nepřímý předmět (OI) ve formě substantiva v postpozici je zdvojen poziční variantou *se* nepřízvučného zájmena *le*. Ve specifických případech jako (1d) lze zdvojit i předmětnou vedlejší větu, proto i tuto možnost řadíme mezi reduplikaci, přestože Španělská královská akademie (RAE) je opačného názoru⁹. Mimo jiné určitě proto, že reduplikace vedlejších vět narušuje obecnou tendenci klitik reduplikovat ty předměty, kterým předchází předložka *a*.

Někteří autoři, mezi nimi Fernández Soriano¹⁰, považují za skutečné projevy reduplikace pouze věty typu (1b) a (1c), kde předmět stojí za slovesem, tedy v nepříznačkové pozici. Naproti tomu předmět ve větě (1a) je v příznačkové pozici tématu¹¹, tudíž je podle této autorky zdvojován povinně. V této práci se však ukáže, že stejně jako zdvojování osobních zájmen, ani reduplikace tematizovaného předmětu rozhodně neplatí bez výjimek, a i kdyby tomu tak bylo, nepovažujeme to za důvod vyloučit tyto případy z naší studie.

⁸ García-Miguel - Vázquez Rozas. Op.cit., s. 1.

⁹ Cf. Fernández Soriano, Olga. El pronombre personal. Formas y distribuciones. Pronombres átonos y tónicos. In *Gramática descriptiva de la lengua española*. Ed. Ignacio Bosque – Violeta Demonte. Madrid : Espasa Calpe, 1999, vol. I, s. 1243.

¹⁰ Cf. Fernández Soriano, Olga. *Los pronombres átonos*. Madrid : Taurus, 1993, s. 31-32.

¹¹ Cf. např. Jiménez Juliá, Tomás. Eje temático y tema en español. In *Scripta philologica in memoriam Manuel Taboada Cid*. Ed. Manuel Casado Velarde et al. A Coruña : Servicio de Publicaciones Universidade da Coruña, 1996, s. 453-492; Zavadil, Bohumil – Petr Čermák. *Mluvnice současné španělštiny : lingvisticky interpretační přístup*. Praha : Karolinum, 2010, s. 418-419.

3.1.1 *Dislokace*

Dalším stupněm tematizace je dislokace. Ačkoli tradičně se pod termín dislokace zahrnuje jakákoliv příznaková pozice větného členu¹², my její definici omezíme na případy označované jako „extracción“¹³:

(2) *Mi madre, la quiero mucho.*

V této větě (2) je tematizovaný předmět jaksi „vytržený“ ze struktury věty, což lze jednoduše poznat na přítomnosti čárky, která ho od zbytku věty odděluje také intonačně. Tento OD navíc postrádá předložku *a*, jež je za normálních okolností nezbytným znakem životného přímého předmětu. V případě dislokace je předmět vytržen z kontextu, a tomu odpovídá i častá absence prostředků značících jeho funkci ve větě. Do kontextu je tento předmět začleněn prostřednictvím reduplikace. Vedle této dislokace „vlevo“ existuje i dislokace „vpravo“, tedy „vytržení“ předmětu na konec věty. V následující větě (3) je předmět dislokovaný vpravo povinně zdvojen zájmenem *la*, přestože reduplikace přímého předmětu v postpozici není za běžných okolností příliš obvyklá.

(3) *La quiero mucho, a mi madre.*

Dislokovaný předmět, ať již na začátku nebo na konci věty, podléhá povinné reduplikaci. Tento jev se však netýká pouze předmětu, nýbrž obecně platí, že dislokovaný větný člen nepatří do syntaktické struktury dané věty a proto je ho možno zdvojit pomocí různých prostředků v závislosti na povaze členu:

(4) a. *Juan, él no sabe de qué habla.*

b. *Llevo cinco años aquí, en Praga.*

Zdvojení dislokovaného předmětu proto nepovažujeme za typický projev reduplikace.

3.1.2 *Resumptivní zájmena*

V hovorovém jazyce lze najít konstrukce tohoto typu¹⁴:

(5) a. *El chico que no sabes cuándo lo viste.*

b. *El chico que me dijiste que le habían dado un premio.*

c. *Un libro que nunca te he hablado de él y que quisiera que leyeras.*

d. *El chico que su padre es médico.*

¹² Cf. např. RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid : Espasa-Calpe, 2009, s. 1244; Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 421.

¹³ García-Miguel. Op. cit., s. 379.

¹⁴ Všechny příklady byly převzaty z Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 31.

V prvních dvou příkladech (5a,b) je zdvojeno vztažné zájmeno pomocí nepřízvučného *lo*, respektive *le*. Vztažné zájmeno lze však zdvojit i předložkovou frází (5c) či přivlastňovacím zájmenem (5d), navíc je podmínkou jistá vzdálenost mezi zdvojovaným a zdvojujícím. „Se trata en realidad de una especie de vía de escape para estructuras de relativo que, de otro modo, no serían posibles. En este sentido, la aparición del pronombre es obligatoria.“¹⁵ Podobné konstrukce s tzv. „resumptivními“ zájmeny („pronombres reasuntivos“) pod pojem reduplikace nezahrnujeme.

3.2 Charakteristika klitik

Španělská gramatika tradičně dělí osobní zájmena do dvou skupin. Prvním se říká přízvučná a ve větě se chovají podobně jako vlastní jména. Zájmena druhé skupiny (*me, te, le, lo, la, nos, os, les, los, las, se*), zvaná nepřízvučná, mohou zastupovat pouze předmět přímý či nepřímý (výjimkou je tvar *lo*, který nahrazuje také nominální predikát). Tyto dvě skupiny spojuje latinský původ¹⁶ i deiktická povaha zájmen. Alarcos Llorach však pro fonetickou závislost nepřízvučných forem odmítá jejich příslušnost k osobním zájmenům a používá výrazy „partículas átonas que se unen al verbo“ či „incrementos personales“¹⁷. Jejich funkcí je podle něj „indicar que [el verbo] comporta adyacentes de objeto directo o indirecto, o de ambos a la vez“¹⁸.

Analogickým způsobem interpretuje L. Tesnière¹⁹ podmětná zájmena v současné francouzštině, která nemají přízvuk a stojí povinně před každým slovesem ve finitním tvaru. Tyto „indices personnels“ podle něj slouží k vyjádření osoby a čísla v rámci slovesa a jsou ekvivalentem latinských slovesných koncovek²⁰: paradigma *amō, amās, amat* se ve francouzštině z důvodu ztráty koncovek v mluveném jazyce vyvinulo v *j'aime, tu aimes, il aime*.

V této práci se budeme držet obecného označení „klitikon“²¹. Klitika se dají obecně charakterizovat jako nepřízvučné formy, které se nevyskytují samostatně, nýbrž se „opírají“ o sousední slovo. Často jsou to „slabé“ varianty rozličných zájmen, členů, pomocných sloves apod.²². Příkladem jsou francouzská podmětná zájmena nebo zájmenná adverbia *en, y*. Dalo

¹⁵ Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 32.

¹⁶ Ke vzniku španělských osobních zájmen z latiny cf. ibid., s. 15.

¹⁷ Alarcos Llorach, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Madrid : Espasa Calpe, 1994, s. 198.

¹⁸ Ibid., s. 199.

¹⁹ Cf. Tesnière, Lucien. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris : Klincksieck, 1969.

²⁰ Cf. García-Miguel. Op. cit., s. 382.

²¹ Pro obecný termín „klitikon“ neexistuje český ekvivalent, pouze „proklitikon“ se překládá jako „předklonka“ a „enklitikon“ jako „příklonka“.

²² Cf. Gerlach, Birgit. *Clitics between Syntax and Lexicon*. Philadelphia : John Benjamins, 2002, s. 3.

by se říci, že stojí na pomezí slov a morfémů. Tuto jejich povahu shrnul García-Miguel: „El hecho casi evidente [...] es que los pronombres átonos mantienen semejanzas formales y funcionales con los pronombres tónicos por un lado y con los morfemas verbales de número y persona por otro, situándose en una posición intermedia entre ellos.“²³

Španělská klitika se od přízvuchých osobních zájmen liší celou řadou vlastností, typických pro slovesné afixy²⁴:

1. Nejsou nositeli přízvuku a nemohou se tudíž vyskytovat samostatně (¿Qué quieres? – *Lo.) ani podléhat koordinaci (*Lo y la llamamos.).

2. Mají ustálenou pozici těsně před slovesem, respektive na konci slovesného tvaru. Mezi klitikon a sloveso nelze vložit jiný větný člen (*Lo no tengo.).

3. Objevují se vždy v těsné posloupnosti a jejich pořadí podléhá pevným pravidlům (*Lo te doy.). Tvoří neoddělitelný morfologický celek (*Te quiero decirlo.).

4. Existují případy eliminace koncovky v důsledku spojení klitika se slovesem (sentaos, vámonos).

5. Mezi klitiky dochází v hovorovém jazyce k fonetické metatezi. Akuzativní klitikon může například převzít znak plurálu klitika dativního (Les doy el regalo. – Se los doy.).

Klitika však nelze považovat ani za slovesné morfémy; netvoří totiž součást slovesa jako jednoho slova, nýbrž jsou součástí celého predikátu. Na základě této myšlenky vznikla označení jako „afijos sintácticos“ nebo „sintagmáticos“. Klitika se tedy stávají nástrojem shody (kongruence) slovesa s předmětem. Tento podivný status klitik lze vysvětlit pomocí konceptu gramatikalizace.

3.3 Proces gramatikalizace

Vznik a vývoj klitik je nedílnou součástí obecného procesu gramatikalizace, který je vlastní každému jazyku. Tento „makroproces“ v sobě zahrnuje jednotlivé formální i funkční změny v jazyce – podle C. Company se dá jednoduše definovat jako „permanentní vytváření gramatiky“²⁵. Obecně řečeno se jedná o tendenci oslabování referenčního významu jazykových forem a zároveň nárůst jejich významu gramatického. Tak se z lexikálních forem postupem času stávají formy gramatické.

²³ García-Miguel. Op. cit., s. 381-382.

²⁴ Pro podrobný rozbor povahy klitik cf. Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 22-28.

²⁵ Cf. Company Company, Concepción. Reanálisis en cadena y gramaticalización : Dativos problemáticos en la historia del español. *Verba*, 2002, núm. 29, s. 42; Company Company, Concepción. Gramaticalización en la historia del español. *Medievalia*, 2003, núm. 35, s. 9.

Vzniká tak kontinuum, na jehož počátku stojí denominátory²⁶, tedy nezávislá slova pojmenovávající skutečnost (například substantiva nebo slovesa), a na jehož konci figurují morfémy, tedy jednotky pevně vázané na slova, vyjadřující vztahy mezi nimi. Jak jsme již uvedli, klitika se nacházejí někde mezi těmito dvěma extrémami, avšak na základě mnoha rysů mají blíže k morfémům. T. Jiménez Juliá vytváří pro jazykové formy podle stupně gramatikalizace tuto hierarchii²⁷:

1. Palabras plenas
2. Palabras estructurales
3. Clíticos
4. Morfemas derivativos
5. Morfemas flexivos

Toto kontinuum je zároveň diachronní i synchronní²⁸: gramatikalizaci lze spatřit jak v neustálém a nekonečném vývoji jazyka, tak v jeho formální a funkční variaci, jejímž projevem jsou například rozdíly mezi takzvanými slovními druhy. Podle Company je „synchronní variace“ produktem gramatikalizace: v jedné etapě vývoje jazyka vedle sebe figurují formy nacházející se v různých fázích gramatikalizace. Původní formy tak po staletí koexistují s formami gramatikalizovanými²⁹. To je i případ španělských klitik, které lze v některých kontextech považovat za nepřízvučná zájmena, v jiných, zejména při reduplikaci, se chovají téměř jako morfémy. V následující kapitole uvidíme, že tato synchronní variace trvá ve španělštině již po čtyři staletí.

Company analyzuje případ dativního klitika *le*, které se zároveň nachází ve třech fázích gramatikalizace. V běžném kontextu by se dalo říci, že si uchovává deiktickou povahu zájmena (6a). Při reduplikaci již viditelně ztrácí tento referenční obsah a stává se nástrojem shody slovesa s předmětem (6b). Zejména v mexické španělštině jsou pak čím dál rozšířenější výrazy, ve kterých funguje *le* jako jakýsi zdůrazňující afix (6c). V rámci reduplikace jsou pak nejvíce gramatikalizované případy, ve kterých je nepřímý předmět v plurálu zdvojen pomocí *le* v singuláru (6d). Toto *le* se již s daným předmětem neshoduje ani v rodě, ani v čísle, čímž přichází o poslední zbytky pronominálního charakteru a je možno jej přirovnat k afixu.

(6) a. *Le gusta este chico.*

b. *Le dije la verdad a mi madre.*

²⁶ Cf. Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 138.

²⁷ Cf. Jiménez Juliá, Tomás. Observaciones sobre las unidades paramorfologicas. *Moenia*, 2001, núm. 7, s. 67. Schéma bylo pro větší přehlednost nepatrně upraveno.

²⁸ Cf. Company Company, 2003. Op. cit., s. 33.

²⁹ Cf. Company Company, 2002. Op. cit., s. 42.

c. ¡Ándale!

d. *Le* dije la verdad a los niños.

Jiménez Juliá shrnuje projevy gramatikalizace do 5 základních rysů³⁰:

1. sémantická a fonetická eroze;
2. ztráta syntaktické nezávislosti;
3. obligatorní charakter;
4. paradigmaticizace;
5. zachování původních forem.

Španělská nepřízvučná zájmena se vyvinula z latinských zájmen, původní formy tedy zachovány nebyly. Od latinských předchůdců zdělila paradigmatický charakter, od počátku tak tvořila uzavřenou homogenní skupinu neboli paradigma. Již v této fázi ztratila přízvuk, tedy fonetickou nezávislost. Se vznikem reduplikace se z nepřízvučných zájmen stávají pouhé afixy, nástroje shody, čímž ztrácejí deiktickou funkci a klesá tak jejich sémantická relevance. Z těchto poznatků vyplývá, že čtvrtý a pátý rys španělská klitika nesplňují, zatímco kritérium první ano. Zbývající dvě změny proběhly rovněž spolu se vznikem reduplikace, jak uvidíme v následující kapitole.

3.4 Vznik a vývoj reduplikace

Joel Rini³¹ datuje dovršení gramatikalizace španělských klitik na počátek 17. století. Jako argument uvádí tři změny, které v 16. století ještě byly pouhými tendencemi, avšak na počátku 17. století se upevnily do podoby, kterou známe v současné španělštině:

1. nemožnost interpolace;
2. upevnění pozice klitika;
3. pravidelnost reduplikace.

První dvě změny znamenaly ztrátu morfosyntaktické³² nezávislosti klitik. Původně byla klitika závislá pouze foneticky, tedy postrádala přízvuk, od počátku 17. století se však upevnila jejich pozice ve větné konstrukci. V 16. století byly ještě možné výrazy typu *lo no dixo a díxolo*, v gramatikalizovaném stavu však není možné vložit (interpolovat) mezi klitikon a sloveso jiný větný člen (*no lo dijo*) a upevnila se pravidla pro pozici klitika, odvíjející se od tvaru slovesa (*lo dijo, dígame*).

³⁰ Cf. Jiménez Juliá, 2001. Op. cit., s. 59-65.

³¹ Cf. Rini, Joel. Dating the Grammaticalization of the Spanish Clitic Pronoun. *Zeitschrift für romanische Philologie*, 1990, nr. 106, s. 354-370.

³² Rini mluví o závislosti „morfologické“, my se však vzhledem k našemu pojetí klitik jako forem na pomezí syntaxe a morfologie přikláníme k tomuto termínu.

Třetím jevem, který se gramatikalizoval na počátku 17. století, byla ztráta komplementární distribuce mezi klitikem a předmětem neboli vznik reduplikace. Rini sledoval vývoj reduplikace předmětu nepřímého, s předpokladem, že u přímého předmětu probíhala gramatikalizace reduplikace analogicky, pouze pomaleji, a nedosáhla stejné míry jako u předmětu nepřímého.

Jako první se vyvinula reduplikace předmětu zájmenného. V nejstarší španělštině existovala komplementární distribuce mezi nepřízvučnými zájmeny a zájmeny přízvučnými, používanými pro zdůraznění. V případech koordinace více předmětů však docházelo k oslabení přízvučného zájmena a pro zdůraznění se přidávalo zájmeno nepřízvučné (7a). Toto zdvojování se posléze rozšířilo i na ostatní nominální a pronominální nepřímé předměty (7b). Zároveň se šířila alternativa k tomuto způsobu zdůraznění, a sice tematizace předmětu³³ (7c). Působením analogie poté i předmět v antepozici začal být zdvojován (7d), až došlo k upevnění reduplikace všech přízvučných zájmen a tematizovaných substantiv. Podle Riniho by nebylo příliš velkým překvapením, kdyby se v blízké budoucnosti gramatikalizovala i reduplikace substantiva v postpozici.

(7) a. *Dole la heredat a él et a sua mulier.*

b. *Dole la heredat a Iohán/a él.*

c. *A Iohán do la heredat.*

d. *A Iohán dole la heredat.*

³³ Rini používá termín „left-dislocation“, v této práci je však pojem dislokace definován jako oddělení předmětu od zbytku věty pauzou, respektive čárkou. Naproti tomu tematizace znamená obecně posun větňého členu na začátek věty, tedy do pozice tématu.

4. INTERPRETACE REDUPLIKACE

Synchronní variace (koexistence forem v různé fázi gramatikalizace) je podle Company zdrojem problémů při interpretaci některých gramatických jevů. Tradiční chápání klitik jako nepřizvučných osobních zájmen vedlo k problematickému vysvětlení reduplikace jako redundance.

4.1 Reduplikace jako redundance

Jak z názvu vyplývá, reduplikace je konstrukce, v níž zároveň figurují dva větné členy mající stejnou funkci (OD nebo OI) i referenční obsah. To vede nutně k závěru, že jeden ze členů je nějakým způsobem nadbytečný, tedy „superfluo“, „redundante“ či „pleonástico“³⁴. Nabízejí se dvě otázky:

1. Který z členů je v konstrukci navíc a který představuje ten pravý předmět?
2. Jaký je význam redundantního členu a tedy i celé konstrukce?

Na tyto otázky existuje celá řada odpovědí. Z nich se dají rozeznat dva hlavní proudy³⁵.

4.1.1 *Problematika zdvojujícího a zdvojeného*

U reduplikace osobních zájmen panuje obecná shoda, že základem je nepřizvučná forma. Přizvučné zájmeno potom slouží k upřesnění povahy předmětu, například rodu (8a), nebo k jeho zdůraznění (fokalizaci), vyjádření kontrastu nebo výlučného charakteru. V tomto názoru se shodují Andrés Bello, Fernández Ramírez, Marcos Marín i RAE. Důvodem pro tuto domněnku je skutečnost, že přizvučná forma je vždy povinně zdvojována formou klitickou, nikdy se neobjevuje samostatně (8b). Forma nepřizvučná je naproti tomu přítomná vždy, a to i samostatně (8c), dá se o ní tedy hovořit jako o nepříznakové realizaci předmětu.

- (8) a. *Le dio el regalo a él/a ella.*
b. **Dio el regalo a ella.*
c. *Le dio el regalo.*

Pokud je naopak úhel pohledu zaměřen na reduplikaci substantiv, považuje se většinou nepřizvučná forma za redundantní, což je často aplikováno i na reduplikaci osobních zájmen. Do této názorové linie spadají Keniston, Poston nebo Jaeggli. Podle Riniho tento postoj z diachronního hlediska více odpovídá realitě: „[...] z diachronní analýzy jasně vyplývá, že

³⁴ García-Miguel. Op. cit., s. 380.

³⁵ K následující kapitole cf. Rini, Joel. *Motives for linguistic change in the formation of the Spanish object pronouns*. Newark : Juan de la Cuesta, 1992. Chapter 3, The Formation of the Duplicative Constructions, s. 87-97.

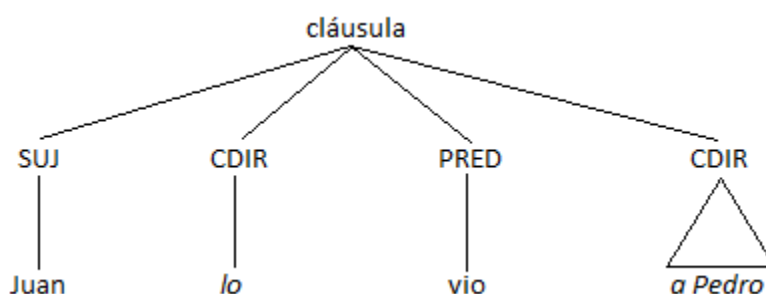
redundantním členem bylo původně nepřízvučné zájmeno. Pronominální reduplikace byla tedy ve staré španělštině stejné povahy jako nominální reduplikace v moderní španělštině.³⁶ Avšak z hlediska synchronního se autor přiklání k obecnému „smíšenému“ názoru, že zatímco v „nominální reduplikaci“ je zdvojujícím prvkem klitikon, v případě reduplikace „pronominální“ je redundantní osobní zájmeno³⁷.

Originální interpretaci, založenou na pozici nominálního předmětu ve větě, přinesl Manuel Seco³⁸. Je-li substantivum vůči slovesu v antepozici, redundantním prvkem je nepřízvučné zájmeno. Stojí-li naopak substantivum za slovesem, stává se redundantním. Z tohoto rozlišení vyplývá, že vždy ten z obou prvků, který je v pořadí druhý, je prvkem zdvojujícím.

V pochopení reduplikace jako shody slovesa s předmětem celý tento problém přestává existovat, což je jednou z předností této koncepce. Jak správně poznamenává García-Miguel³⁹, na prvním místě by mělo být intuitivní rozlišení, z formálního i funkčního hlediska, na formy přízvučné (zájmena nebo substantiva) na jedné straně a klitika na straně druhé. Z metodologických důvodů, týkajících se především výzkumu v korpusu, se přikloníme k interpretaci klitik jako prvků zdvojujících a přízvučných forem (pronominálních i nominálních) jako prvků zdvojovaných.

4.1.2 Syntaktické znázornění reduplikace

Pojetí reduplikace jako redundance se stává neřešitelným problémem, když dojde na syntaktický rozbor. Je možné, aby se v rámci jedné věty objevily dva větné členy se stejnou funkcí? García-Miguel vytvořil pro tento případ následující schéma⁴⁰:

³⁶ „[...] diachronic analysis clearly reveals that the unstressed pronoun was originally the redundant element. Thus pronominal duplication in Old Spanish was of the same nature as nominal duplication in modern Spanish.” Rini, 1992. Op. cit., s. 142.

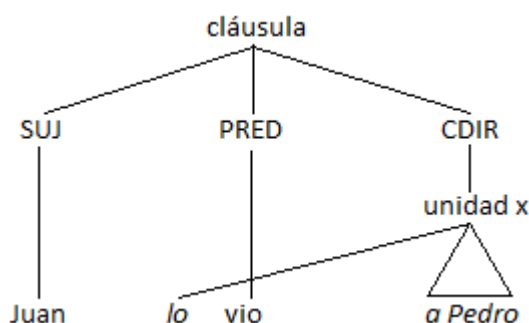
³⁷ Cf. *ibid.*, s. 100.

³⁸ Cf. Seco, Manuel. *Gramática esencial del español*. Madrid : Aguilar, 1972, s. 101.

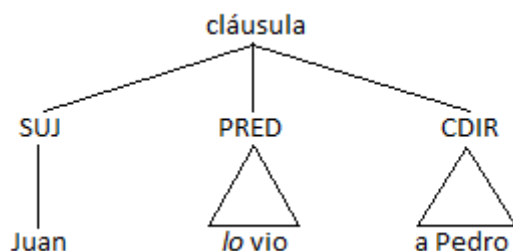
³⁹ Cf. García-Miguel. Op. cit., s. 380.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 377.

Druhou možností je představa, že obě jednotky vytváří společně jeden větný člen. Z toho vyplývající rozbor by se dal zobrazit takto⁴¹:

Naproti tomuto problematickému pojetí stojí koncept „předmětné konjugace“ či shody slovesa s podmětem, založený na pochopení klitik jako syntagmatických afixů, tedy jako tvořících součást predikátu. Syntaktický rozbor tohoto přístupu zobrazil García-Miguel následovně⁴²:

4.2 Reduplikace jako předmětná konjugace

Povaha španělských klitik, a především ztráta komplementární distribuce mezi nimi a lexikálně vyjádřeným předmětem, tedy vznik reduplikace, vedla některé autory k přirovnání těchto „zájmen“ ke slovesným afixům. Zatímco běžné koncovky odkazují k podmětu a shodují se s ním v osobě a čísle, klitika odkazují k přímému či nepřímému předmětu a taktéž vyjadřují jeho osobu a číslo. Jsou tedy stejně jako koncovky nástrojem shody.

Lenz⁴³ jako jeden z prvních mluví o „předmětné konjugaci“ („conjugación objetiva“), tedy systému „předmětných morfémů“, který existuje v mnoha různých jazycích, jako je hebrejšтина a maďarština. Podle něj se tento gramatický jev rozšířil i do románských jazyků, především do španělštiny. Stěžejní prací na toto téma je pak *La conjugación objetiva en*

⁴¹ Ibid., s. 378.

⁴² Ibid., s. 382. Pro lepší názornost byl pozměněn pořádek slov.

⁴³ Cf. Lenz, Rodolfo. *La oración y sus partes*. Madrid : RFE, 1920.

español z roku 1974⁴⁴. Autoři Llorente a Mondéjar nacházejí předmětnou konjugaci i v jazycích, které jsou v kontaktu se španělštinou: v baskičtině a v amerických jazycích kečua a mapuče. Z toho vycházejí mnohé teorie o vlivu těchto jazyků na rozšíření reduplikace ve španělštině; jisté však je, že hlavní podíl na vzniku i vývoji reduplikace mají vnitřní změny v jazyce, tedy proces gramatikalizace.

García-Miguel⁴⁵ svým pojetím reduplikace jako kongruence navazuje na teorii „předmětné konjugace“, odmítá však tento termín, který je podle něj zavádějící. Za prvé, „předmětné morfémy“ v maďarštině, tedy jazyku, o němž se nejvíce mluví v souvislosti s „předmětnou konjugací“, se ve skutečnosti neshodují v rodě ani čísle s předmětem, nýbrž pouze vyjadřují tranzitivnost slovesa, z čehož navíc plyne, že na rozdíl od španělštiny tu vůbec není řeč o předmětu nepřímém. Za druhé, obecně chápaná představa konjugace jako paradigmatu slovesných tvarů je přeci jen na španělskou reduplikaci těžko aplikovatelná. García-Miguel proto dává přednost koncepci kongruence (shody) predikátu s vybranými aktanty⁴⁶.

4.3 Reduplikace jako kongruence

Shoda neboli kongruence je syntaktický vztah, ve kterém „člen závislý formálně odráží **morfologické kategorie** členu řídicího.“⁴⁷ Shodu slovesa s podmětem vyjadřují slovesné koncovky, které reflektují osobu a číslo podmětu a umožňují jej ponechat v dané výpovědi nevyjádřený. Podobně funguje shoda s předmětem, kde se sloveso prostřednictvím klitik shoduje v osobě a čísle s předmětem přímým či nepřímým. Podívejme se na tyto věty:

- (9) a. *Juan* llegó tarde.
- b. *A Juan le* gusta Pedro.
- c. *A Juan lo* mataron.

V první větě (9a) koncovka *-ó* zajišťuje shodu slovesa s podmětem. Ve druhé větě (9b) se sloveso shoduje prostřednictvím klitika *le* s předmětem nepřímým a třetí věta (9c) je příkladem shody s předmětem přímým pomocí klitika *lo*. Ve všech třech případech shoda

⁴⁴ Cf. Llorente Maldonado, Antonio – José Mondéjar. La conjugación objetiva en español. *Revista española de lingüística*, 1974, vol. 4, núm. 1, s. 1-60.

⁴⁵ Cf. García-Miguel. Op. cit.

⁴⁶ Termín „aktant“ pochází z valenční syntaxe, která považuje predikát za základ věty. Valence je schopnost predikátu vyžadovat a určovat některé aktanty či argumenty, které lze přirovnat k větným členům. Spolu s nimi pak tvoří základní větnou strukturu. Například monovalenční struktura je typicky tvořená podmětem a predikátem, bivalenční struktura může mít schéma SUJ-PRED-OD, ale také OI-PRED-SUJ, atd. Cf. Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 425.

⁴⁷ Ibid., s. 174.

umožňuje daný aktant ve větě vynechat s tím, že zůstane implicitní a jeho vlastnosti zůstanou vyjádřeny ve formě koncovky či klitika:

- (10) a. *Llegó tarde.*
- b. *Le gusta Pedro.*
- c. *Lo mataron.*

Shoda také pomáhá identifikovat **syntaktickou funkci** řídicího členu (podmětu či předmětu), jinak řečeno odráží syntaktické vztahy predikátu a jeho aktantů. Podívejme se na některé příklady uplatnění této funkce shody⁴⁸:

- (11) a. *Lo vi a él.*
- b. *Recurrió a él.*
- (12) a. *La paciencia venció la dificultad.*
- b. *La paciencia la venció la dificultad.*

V první dvojici vět (11) máme aktant vyjádřený předložkou *a* a osobním zájmenem. Z reduplikace pomocí *lo* v prvním případě (11a) jednoznačně vyplývá, že jde o předmět přímý, zatímco v druhé větě (11b) se jedná o předmět předložkový. V příkladu (12a) vyplývá z nepříznačového pořádku slov, že první člen má funkci podmětu a druhý zastupuje předmět přímý. Když se však předmět tematizuje a zaujme tak příznakovou pozici před slovesem, shoda musí být zachována pomocí klitika *la* (12b).

Vidíme tedy, že kongruence slovesa s předmětem má ve španělské gramatice svoji funkci a tedy i své místo. Tato shoda však ve španělštině zdaleka nedosahuje pravidelnosti shody s podmětem. Výzkum jazykového korpusu ukazuje, že například u předmětu přímého stále drtivě převažují konstrukce nereduplikované. Shoda s podmětem je zcela gramatikalizovaná, tedy pevně ukotvená v gramatickém systému, zatímco shoda s předmětem je podmíněná tím, jakou měrou se konkrétní předmět svými sémantickými a syntaktickými vlastnostmi blíží charakteru podmětu.

4.3.1 *Centrální aktanty*

Je načase si položit otázku, proč právě SUJ, OD a OI se vyznačují shodou s predikátem. Co vlastně mají tyto tři aktanty společného? A jak se navzájem liší? Jak shodně tvrdí García-

⁴⁸ Příklady byly převzaty z García-Miguel. Op. cit., s. 403-404.

Miguel a Vázquez Rozas⁴⁹, kongruence s predikátem patří mezi základní rysy, kterými se vyznačují v rámci větné struktury tzv. „centrální aktanty“.

Obecně tyto tři aktanty, tedy SUJ, OD a OI, spojuje vysoký stupeň gramatikalizace. Ten se na **rovině syntaktické** projevuje jak v jejich shodě se slovesem (prostřednictvím slovesných morfémů nebo klitik), tak v jejich obligatorní povaze. Podle valenční syntaxe vyžaduje konkrétní predikát přítomnost konkrétních aktantů. Drtivá většina predikátů vyžaduje podmět, na druhém místě (u všech tranzitivních sloves) je přímý předmět, a třetím nejčastějším valenčním aktantem je předmět nepřímý.

Gramatikalizovaná povaha centrálních aktantů má i **rovinu morfologickou**. Skutečnost, že jsou častou a nepostradatelnou součástí věty, souvisí s jejich nepříznačnou formou. Ta se u podmětu jako základního aktantu projevuje naprostou absencí předložky, zatímco předložka *a* před předmětem přímým či nepřímým gramatikalizací ztratila lexikální obsah a pouze značí danou funkci ve větě (OI) či životnost (OD).

V **rovině sémantické** centrální aktanty unikají jasné definici. Nelze jim jednoznačně přiřadit typické sémantické role. Například podmět v aktivním ději většinou vystupuje jako agens, zatímco v pasivu má roli pacientu. Proživatel zase může být vyjádřen jak podmětem, tak nepřímým předmětem. Jejich sémantické role jsou navzájem relativní – význam konkrétního aktantu závisí na přítomnosti a konkrétním významu aktantů ostatních.

Obecně se dá říci, že centrální aktanty vyjadřují ty entity, které jsou v centru pozornosti mluvčího nebo jsou pro jeho sdělení stěžejní. Často představují téma hovoru či jednotlivých výpovědí. Jejich relevance vzrůstá spolu s vlastnostmi jako je životnost, určitost či míra, s jakou zasahují do děje („agentividad“). Prototypickým nositelem těchto hodnot a zároveň nejčastějším tématem výpovědi je podmět. Předmět přímý je naopak typicky neživotný, stojí za slovesem a je pacientem slovesného děje. Nepřímý předmět na této pomyslné stupnici zaujímá pozici uprostřed. Můžeme si tedy představit jakousi hierarchii „centrality“:

SUJ – OI – OD.

Podívejme se nyní na distribuci pozice ve větě a životnosti u jednotlivých aktantů v korpusu.

Tabulka 1	SUJ	%	OI	%	OD	%
antepozice ⁵⁰	30985	68,4%	588	19,7%	1054	2%
postpozice	14341	31,6%	2392	80,3%	50682	98%

⁴⁹ Cf. *ibid.*; García-Miguel - Vázquez Rozas. *Op. cit.*; Vázquez Rozas, *Op. cit.*

⁵⁰ ADESE do této distribuce nezahrnuje formy stojící vždy na samém začátku věty, jako tázací a vztažná zájmena.

Tabulka 2	SUJ	%	OI	%	OD	%
životnost	98298	74,5%	11563	92,4%	13315	18%
neživotnost	33691	25,5%	955	7,6%	58002	82%

Z tabulky 1 vyplývá, že typická pozice podmětu je před slovesem (to však ještě neznamená, že musí nutně stát na samém začátku věty, tedy v tématické pozici). Naproti tomu typický předmět následuje za slovesem. Co se týče druhého faktoru (tabulka 2), podmět je podle očekávání většinou životný, zatímco u OD převažuje neživotnost. Zajímavé je, že OI je téměř vždy životný, čímž v této hierarchii překonává podmět. Jak uvidíme později, tento rys je u předmětu spojen s předložkou *a*, čemuž odpovídá skutečnost, že u OI se předložka *a* gramatizovala do té míry, že se stala znakem samotné funkce. Naproti tomu u OD víceméně platí, že předložka *a* předchází předmětu životnému.

Následující tabulka znázorňuje distribuci forem typických pro jednotlivé aktanty.

Tabulka 3	SUJ	%	OI	%	OD	%
nevyjádřený	76837	58,2%	9393	75%	14061	19,7%
osobní zájmeno	5563	4,2%	366	2,9%	210	0,3%
substantivum ⁵¹	47270	35,8%	2756	22%	46539	65,3%
vedlejší věta	2304	1,7%	2	0%	10448	14,7%
jiné	4	0%	0	0%	23	0%

Vidíme, že podmět i nepřímý předmět jsou většinou nevyjádřeny (u předmětu máme na mysli, že je zastoupen pouze ve formě klitika), což je projev vysokého stupně gramatikalizace a tedy i „centrálnosti“. Nepřímý předmět v tomto ohledu dokonce překonává podmět, který je zhruba z jedné třetiny vyjádřen substantivem. Naproti tomu přímý předmět se většinou realizuje ve formě substantiva a nezanedbatelný podíl v rámci OD má i vedlejší věta.

Hierarchie „centrálnosti“ se zároveň odráží v míře, v jaké se tyto aktanty shodují s predikátem. Bezpodmínečné shodě s predikátem podléhá podmět, který má nejvíce centrální status.⁵² Rovněž u předmětu je shoda v souladu s pozicí v této hierarchii. Následující tabulka ukazuje, že OI reduplikuje výrazně častěji než OD:

Tabulka 4	OI	%	OD	%
klitikon + předmět	1532	49%	908	1,6%
nereduplikovaný předmět	1593	51%	56349	98,4%

⁵¹ Jako „substantivum“ zjednodušeně předkládáme formu, kterou ADESSE nazývá „frase nominal“, tedy nominální fráze. Do této kategorie zahrnuje kromě substantiv i adjektiva, zájmena (kromě osobních) nebo číslovky vystupující ve funkci podmětu či předmětu.

⁵² „The frequency with which the semantic function ‘agent’ and the discourse function ‘topic’ correspond to the syntactic function ‘subject’ is reflected in the categorical existence of subject-verb agreement in Spanish.“ Silva-Corvalán, Carmen. Semantic and pragmatic factors in syntactic change. In *Historical Syntax*. Ed. Jacek Fisiak. Berlin : Mouton, 1984, s. 560.

Podívejme se na celkovou frekvenci shody u jednotlivých centrálních aktantů (tabulka 5). U předmětu za shodu považujeme přítomnost klitika, ať už samostatně nebo zároveň s vyjádřeným předmětem. Vidíme, že shoda slovesa s podmětem je kategorickým pravidlem. Předmět nepřímý většinou podléhá shodě, i když to zdaleka není pravidlem. U předmětu přímého naproti tomu převažuje absence shody. Míra shody se slovesem tedy podle očekávání odráží zmíněnou hierarchii centrálnosti.

Tabulka 5	SUJ	%	OI	%	OD	%
shoda s predikátem	129289	100%	10925	87,3%	14967	21%
absence shody	0	0%	1593	12,7%	56351	79%

Stejně vlastnosti, které představují rozdíly mezi centrálními aktanty a ovlivňují míru shody s predikátem, vytvářejí i variaci reduplikace uvnitř obou typů předmětu⁵³. Tyto vlastnosti nelze považovat za podmínky nutné pro existenci reduplikace, nelze podle nich určit striktní pravidla, nýbrž jsou spíše tendencemi, které společně tvoří kontinuum⁵⁴. My se nejprve toto kontinuum v rámci reduplikace pokusíme popsat.

⁵³ Cf. García-Miguel - Vázquez Rozas. Op. cit., s. 53.

⁵⁴ Cf. ibid., s. 57.

5. VARIACE V RÁMCI REDUPLIKACE

Komplex pravidel, jejichž formulací se gramatiky snaží uchopit nadmíru složitý jev jménem reduplikace, můžeme velice stručně shrnout takto:

1. Osobní zájmena vyžadují reduplikaci.
2. OI v antepozici vyžaduje reduplikaci.
3. OD v antepozici reduplikuje za určitých podmínek.
4. OI v postpozici reduplikuje za určitých podmínek.
5. OD v postpozici ve většině dialektů nereduplikuje.

Následující tabulka ukazuje, že údaje z korpusu odpovídají tomuto obecnému schématu⁵⁵:

Tabulka 6	+ reduplikace	%	- reduplikace	%
osobní zájmena	563	95%	27	5%
OI v antepozici	315	93%	24	7%
OD v antepozici	415	42%	564	58%
OI v postpozici	808	36%	1453	64%
OD v postpozici	263	1%	50282	99%

Základní distribuci reduplikace lze tedy pojmut jak z hlediska slovních druhů, tak z hlediska typu předmětu a pozice ve větě. I Španělská královská akademie přistupuje k tomuto fenoménu z různých hledisek. V gramatice z roku 1999⁵⁶ z celé problematiky vylučuje předměty v příznakové pozici před slovesem, které považuje za případ dislokace a jejich zdvojení potom řadí k topikalizačním prostředkům společným mnoha jazykům včetně angličtiny. Přirovnává předměty v tématické pozici, nijak nenarušující strukturu věty (13a), k případům „apozice“, tedy vyčlenění jakéhokoliv prvku z větné vazby, které vede k jeho nutnému zdvojení (13b)⁵⁷:

- (13) a. *A él lo han visto.*
b. *Eso, hay que pensar más en ello.*

V této gramatice se dále při popisu samotné reduplikace nejprve vydělují osobní zájmena a poté se charakterizuje zvlášť zdvojování OD a OI. Nakonec se přihlíží k regionálním zvláštnostem v rámci reduplikace OD.

V nejnovější gramatice z roku 2009⁵⁸ se pro změnu reduplikace pojímá z hlediska slovních druhů, které mohou představovat předmět, což jsou zájmena a substantiva. RAE tak rozlišuje

⁵⁵ Procenta byla tentokrát pro lepší přehlednost zaokrouhlena na celá čísla. Do posledních čtyř kategorií nebyla zahrnuta osobní zájmena.

⁵⁶ Cf. Fernández Soriano, 1999, Op. cit.

⁵⁷ Příklady byly převzaty z ibid., s. 1246-1247.

⁵⁸ Cf. RAE. Op. cit., s. 1243-1249.

„duplicación pronominal“ a „duplicación nominal“⁵⁹. Následuje poznámka, že za reduplikaci se občas považuje i tzv. „doblado oracional“, tedy zdvojování vedlejších vět, které však RAE pod pojem reduplikace nezahrnuje.

RAE v obou zmiňovaných gramatikách rozlišuje reduplikaci osobních zájmen a reduplikaci ostatních forem. Do „duplicación nominal“ tedy spadají i neurčitá zájmena, číslovky či kvantifikátor *todo*. Jelikož databáze ADESSE klasifikuje formy předmětu analogickým způsobem, rozhodli jsme se zachovat toto rozdělení. Zaměříme se nejprve na zdvojování osobních zájmen, které nazveme reduplikací „pronominálního předmětu“. Poté charakterizujeme reduplikaci „nominálního předmětu“, kde nejprve zmíníme jednotlivé případy některých dalších amplifikátorů⁶⁰ (zájmen a číslovek) a dále zdvojování předmětu nepřímého a předmětu přímého ve formě substantiva, jak v antepozici, tak v postpozici. Nakonec zmíníme reduplikaci vedlejších vět. Neopomineme ani rozdíly v jednotlivých dialektech.

5.1 Reduplikace pronominálního předmětu

„Přízvučným“ osobním zájmenům ve funkci předmětu přímého či nepřímého vždy předchází předložka *a* a jsou až na několik výjimek povinně zdvojována odpovídajícím klitikem. Obecně tedy existují pouze dvě varianty vyjádření osobního zájmena ve funkci předmětu. Nepříznakové je vyjádření pouhým klitikem (14a). Přízvučná forma se přidává za účelem zdůraznění, což je analogické se zájmeny podmětnými. V postpozici má význam fokalizační či kontrastivní (14b), v antepozici se toto zájmeno stává tématem výpovědi (14c).

- (14) a. *Me han visto.*
b. *Me han visto a mí.* (= No a él.)
c. *A mí me han visto.* (= En cuanto a mí, me han visto.)

Zvláštním typem je tzv. fokalizovaná antepozice⁶¹, neboli přízvučné zájmeno v tématické pozici, které nese vytýkáci důraz. V tomto případě není východiskem (tópico), jak je u tématu obvyklé, nýbrž jádrem výpovědi (foco)⁶². Tyto ojedinělé případy nepodléhají reduplikaci:

- (15) *A ellas especialmente abría los brazos.*⁶³

Podle RAE lze ve formálním psaném jazyce nalézt nereduplikované výskyty osobních zájmen, jedná se však pouze o třetí osobu (16a). Zvláště je třeba zmínit zájmeno *usted*, které

⁵⁹ Stejně rozdělení provedl již Rini, 1992. Op. cit.

⁶⁰ K rozdělení slovních druhů na denominátory, amplifikátory, operátory a emfatické cf. Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 138-147.

⁶¹ Cf. RAE. Op. cit., s. 1245.

⁶² Cf. Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 419.

⁶³ Příklad pochází z ADESSE.

se objevuje nezdvojené i ve formálním jazyce mluveném (16b). Tato absence reduplikace se vysvětluje nominálním původem tohoto zájmena, vzniklého z výrazu *vuesa merced*. Zájmeno *ello*, jediné osobní zájmeno ve středním rodě, neodkazuje k osobám, nýbrž k věcem, zejména abstraktním, a k dějům⁶⁴. Nikdy nevystupuje ve funkci předmětu přímého a jako předmět nepřímý nemusí být nutně zdvojeno (16c).

- (16) a. Pero esas leyes justas no nacieron de unos hechos ni deben *a ellos* su razón y derechura.
b. Excuso *a ustedes* de la violentísima escena que tuvo lugar con los propietarios.⁶⁵
c. Dedicaré *a ello* el siguiente capítulo.⁶⁶

RAE dále mluví o zájmenech pojících se s určitými reflexivními slovesy, které rovněž zpravidla nepodléhají reduplikaci (17), a proto se interpretují jako předložkový předmět. Tato zájmena lze zároveň nahradit klitikem nepřímého předmětu (18).

- (17) a. Se acercó *a mí*.
b. Se parece *a usted*.
c. Preséntese *a mí*.
(18) a. Se *me* acercó.
b. Se *le* parece.
c. Preséntese *me*.⁶⁷

To však nic nemění na tom, že zmíněná slovesa lze přirovnat k jiným, která vyžadují předložku *de* (19a) či *para* (19b). I tyto předložkové předměty může nahradit klitikon OI (20), to ale není dostatečným důvodem pro to, abychom je považovali za nepřímé předměty.

- (19) a. Se apartó *de ellos*.
b. Lo compró *para ella*.
(20) a. Se *les* apartó.
b. *Se* lo compró.⁶⁸

Podobně se chová i sloveso *presentar*. Všimněme si, že v první větě (21a) *me* zastupuje přímý předmět, jelikož *a ella* není zdvojeno a musí se tedy interpretovat jako předložkový předmět. V druhé větě (21b) je *me* jednoznačně předmětem nepřímým, jelikož *la* má funkci předmětu přímého.

⁶⁴ Z tohoto důvodu je možno polemizovat, jestli *ello* vůbec lze považovat za osobní zájmeno.

⁶⁵ Oba příklady byly převzaty z RAE. Op. cit., s. 1245.

⁶⁶ Příklad byl převzat z Fernández Soriano, 1999. Op. cit., s. 1248.

⁶⁷ Příklady byly převzaty z RAE. Op. cit., s. 1245-1246.

⁶⁸ Příklady 19a a 20a byly převzaty z ibid., s. 2691.

- (21) a. Me presentaron *a ella*.
b. Me *la* presentaron.⁶⁹

5.2 Reduplikace nominálního předmětu

Jak jsme již uvedli, osobní zájmena mají v rámci reduplikace výjimečný charakter, z 97% totiž zdvojují povinně. Ostatní amplifikátory zdvojují zpravidla za určitých podmínek, stejně jako substantiva, tradičně se proto charakterizují společně s nimi.

Neurčité zájmeno *uno*, mající zobecňující význam, obvykle podléhá reduplikaci (22a). V jiných kontextech je však *uno* číslovkou, která naopak explicitně či implicitně konkretizuje danou entitu v rámci skupiny (*uno (de ellos)*, *una (de nosotras)*, atd.), a v těchto případech nebývá zdvojováno (22b).

- (22) a. Parece acostumbrado a permanecer así, mirándole *a uno* en silencio.
b. Pero creen que los atacantes fueron a buscar *a uno de los chicos*.⁷⁰

Ostatní číslovky podle RAE⁷¹ reduplikují, pokud jim předchází určitý člen (23a). V ostatních případech nebývají zdvojovány (23b,c). V jiné gramatice RAE⁷² se reduplikace číslovek analyzuje pouze pro přímý předmět a uvádí se, že záleží na substantivu, které číslovka modifikuje a které může být ovšem nevyjádřené. Když je substantivum životné a předchází mu předložka *a*, číslovka je zdvojena (24a). V opačném případě zůstává číslovka nezdojená (24b). Z těchto dvou různých informací jsme vyvodili závěr, že číslovky fungující jako přívlástek nevyjádřeného předmětu, tedy jako syntaktická substantiva⁷³, podléhají stejným tendencím jako samotná substantiva, tedy ve funkci přímého předmětu mají sklon k reduplikaci, jestliže jim předchází předložka *a* a určitý člen.

- (23) a. *Los* conocí *a los cinco*.
b. Conocí *a unos cinco*.
c. *Vi a cinco de ellos*.
(24) a. *Los* conocí *a los cinco (hermanos)*.
b. Compré *los cinco (vinos)*.

Kvantifikátor *todo* zpravidla reduplikuje, odkazuje-li na konkrétní skupinu entit (25a). Zdá se však, že toto adjektivní *todo* funguje jako předmětový doplněk a klitikon tak prostě

⁶⁹ Oba příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 2632.

⁷⁰ Oba příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 1247.

⁷¹ Cf. *ibid.*, s. 1247.

⁷² Cf. Fernández Soriano, 1999. *Op. cit.*, s. 1249.

⁷³ Cf. Zavadil – Čermák, 2010. *Op. cit.*, s. 366-367.

zastupuje nevyjádřený předmět⁷⁴. Pokud je ovšem tento předmět vyjádřený, *todo* většinou vykonává funkci přívlastku (25b). Význam doplnku má i *todo* v příkladu (26a); naproti tomu ve významu obecného neutra toto zájmeno reduplikaci nepodléhá (26b).

- (25) a. *Las leí todas de un tirón.*
b. *Leí todas las revistas de un tirón.*
- (26) a. *La niña lo rompe todo.*
b. *La niña rompe todo.*⁷⁵

Zájmena tázací v roli OI mohou reduplikovat (27a), zatímco v roli OD nereduplikují (27b)⁷⁶. Mají-li však tyto tázací přímé předměty partitivní význam, lze je zdvojit (27c)⁷⁷. Navíc se zdá, že reduplikaci OD zde výjimečně může napomoci leismus (27d)⁷⁸.

- (27) a. *¿A quién le diste el regalo?*
b. **¿A quién lo viste?*
c. *¿A cuál de los candidatos lo entrevistaron?*
d. *¿A quién le viste?*

5.2.1 *Nepřímý předmět*

Viděli jsme, že nepřímý předmět v **antepozici** reduplikuje téměř vždy (28a). Stejně jako u osobních zájmen je zde však výjimka, a tu tvoří fokalizované OI, nesoucí vytýkáci důraz, které reduplikaci nepodléhají (28b):

- (28) a. *A Juan le enviaron un paquete.*
b. *¡A María regalaron el chocolate, no a ti!*

Reduplikace OI stojícího za slovesem je naproti tomu sice běžná, ale závisí na různých, převážně sémantických vlastnostech předmětu a na typu predikátu. Typickou sémantickou rolí nepřímého předmětu je role **příjemce** (destinatario) či **cíle** (meta) v rámci tranzitivního děje (29a). Tento OI se často podobá okolnostnímu určení místa (29b), od něhož ho lze snadno odlišit právě možností reduplikace, mimo to, že OI je zpravidla životné povahy. Zdvojení OI v roli příjemce či cíle není zdaleka povinné. V mluveném jazyce je výrazně častější než v jazyce psaném.

- (29) a. *(Le) envié un mensaje a Jaime.*
b. *Envié un mensaje a París.*⁷⁹

⁷⁴ Cf. Ibid., s. 449.

⁷⁵ Všechny příklady byly převzaty z RAE. Op. cit., s. 1247-1248.

⁷⁶ Cf. Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 35. Oba příklady byly převzaty z téhož.

⁷⁷ Cf. Suñer, Margarita. El papel de la concordancia en las construcciones de reduplicación de clíticos. In Olga Fernández Soriano. *Los pronombres átonos*. Madrid : Taurus, 1993, s. 193-194. Příklad byl převzat z téhož.

⁷⁸ Cf. Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 36. Příklad byl převzat z téhož.

Reduplikace tohoto „tranzitivního“ nepřímého předmětu se mimo jiné řídí jeho určitostí. Zatímco OI s určitým členem, ukazovacím či přivlastňovacím adjektivním zájmenem nebo ve formě vlastního jména je většinou zdvojeván (30a), u OI s členem neurčitým nebo ve formě neurčitého, záporného či tázacího zájmena reduplikace kolísá (30b). Nepřímé předměty obecného charakteru, které nemají znak určitosti, ani neurčitosti, zpravidla nereduplikují (30c).

- (30) a. *Le di el dinero a mi amigo.*
b. *No (le) daré dinero a nadie.*
c. *No doy dinero a mendigos.*

Podle RAE může reduplikace OI v roli příjemce také znamenat završenost daného děje či výraznější dopad na příjemce (31a), na rozdíl od OI nezdvojeného (31b)⁸⁰:

- (31) a. *Le enseñó a su hija cómo preparar la paella.*
b. *Durante veinte años enseñó checo a los españoles.*

Reduplikace je možná také u OI řízeného adjektivem ve jmenném přísudku. Zatímco některá tato adjektiva připouštějí nezdvojenou variantu (32a), jiná vyžadují povinnou reduplikaci (32b).

- (32) a. *Esa información (le) será útil a tu jefe.*
b. *Le fue imposible a Bernardo llegar a tiempo.*⁸¹

Výrazně odlišně se chová nepřímý předmět v roli **proživatele** (experimentador). Stojí typicky v tématické pozici před netranzitivními slovesy vyjadřujícími pocity (33a). Velice se blíží charakteru podmětu, který také může mít roli proživatele (33b). Není proto překvapivé, že reduplikace je u proživatele téměř pravidlem, a to i v postpozici (33c), přestože v psaném jazyce to opět neplatí natolik bezvýhradně jako v jazyce mluveném⁸².

- (33) a. *A María le encanta cocinar.*
b. *José adora a María.*
c. *Le molestan mis novios a mi padre.*

Třeba však zmínit, že některá tato slovesa (*molestar, inquietar, encantar, preocupar, asustar*, atd.) kolísají mezi netranzitivním a tranzitivním významem, přičemž volba mezi oběma významy může záležet pouze na subjektivní interpretaci. Jedná se o struktury, kde tématickou pozici před slovesem zaujímá podmět a předmět stojí v postpozici (34). Tento předmět můžeme interpretovat jako OI v roli proživatele, stejně tak ho ale lze vidět jako OD

⁷⁹ Oba příklady byly převzaty z RAE. Op. cit., s. 2678.

⁸⁰ Cf. *ibid.*, s. 2680.

⁸¹ Oba příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 2682.

⁸² Cf. *ibid.*, s. 2680.

v roli pacienta tranzitivního děje, jehož je daný předmět agentem. V takovém případě se předmět nezdvouje, ačkoli v dialektech s rozšířeným leismem je možná tato interpretace i v přítomnosti klitika *le*.

(34) El ruido de la calle (*le*) molesta mucho *a mi madre*.

Interpretaci většinou napomáhá mnoho faktorů, především věcný smysl výpovědi. Význam slovesa se totiž může v obou strukturách výrazně lišit, a proto připouští pokaždé jiné lexikální vlastnosti předmětu:

(35) a. El tango *le encanta a mi padre*.

b. Las brujas encantan *a los niños malos*.

I zde hraje svoji roli také určitost předmětu. Pro proživatele s obecným významem, vyznačujícího se absencí determinantu, je většinou charakteristická i absence reduplikace:

(36) Las telenovelas interesan sólo *a mujeres*.

Zdvojování je pravidlem u sloves zvaných „doblemente pronominales“ – reflexivních sloves, které patří do sémantické skupiny sloves „pocitových“ a vyžadují tedy rovněž OI v roli proživatele:

(37) a. *A María se le* ocurrió una idea extravagante.

b. (*A mí*) *se me* olvidó tu nombre.

Proživatel a příjemce patří mezi valenční OI, což ve valenční syntaxi znamená, že jsou vyžadovány příslušnými slovesy a nesmějí tedy v dané větě chybět. Naproti tomu existují OI nevalenční, které nemají tento obligatorní charakter a netvoří tedy součást valence predikátu. Mezi ně patří beneficent, posesor a etický dativ.

Nepřímý předmět v roli **beneficienta** (beneficiario) je obvykle reduplikován (38a); nezdvojené případy jsou spíše výjimkou. OI v roli **posesora** (poseedor) reduplikuje s přísnou pravidelností (38b). **Etický dativ** (dativo ético) se obvykle objevuje pouze ve formě klitika, výjimečně však připouští i reduplikovanou formu (38c).

(38) a. Fernando *le* reparó la lavadora *a Luisa*.

b. *Se le* hincharon los pies *a la abuela*.

c. (*A mí*) *la* niña *se me* puso nerviosa.⁸³

V mnoha hispanoamerických zemích je rozšířen jistý druh „neshody“ (discordancia) neboli **absence kongruence** mezi klitikem a předmětem. Jedná se o „neshodu“ v čísle, kde klitikon *le* v singuláru zdvojuje nepřímý předmět v plurálu (39). Tento jev je záležitostí zejména

⁸³ Všechny příklady byly převzaty z ibid., s. 2682.

mluvené španělštiny a týká se především OI neživotných v postpozici. RAE doporučuje se tohoto nedodržování shody ve formálním projevu vyvarovat.

(39) *Él no le presta atención a las ramas espinosas.*⁸⁴

Podle C. Company⁸⁵ je tento jev důkazem pokročilé gramatikalizace dativního klitika *le*. Klitikon v těchto případech ztrácí pronominální kategorii čísla a tím se přibližuje povaze pouhého afixu značícího přítomnost nepřímého předmětu.

5.2.2 *Přímý předmět*

Již jsme uvedli, že přímý předmět **v antepozici** podléhá reduplikaci za určitých podmínek. V první řadě je zde opět rozdíl mezi východiskem (tópico) a jádrem (foco) výpovědi. U osobních zájmen i u OI v antepozici jsme viděli, že téma výpovědi je většinou zároveň jejím východiskem, tedy výsledkem topikalizace. Jen výjimečně je téma fokalizováno a stává se tak jádrem výpovědi, nesoucím vytýkáci či kontrastivní důraz. V prvním případě je OD obvykle zdvojen odpovídajícím klitikem (40a), v druhém případě je reduplikace vyloučena (40b).

(40) a. *Este libro podríamos regalárselo a tu primo.*

b. *Este libro vamos a regalarle, no el que tú decías.*

Další vlastností ovlivňující reduplikaci OD v antepozici je již zmíněná určitost⁸⁶. Platí zde obdobné zákony jako pro OI v postpozici. Je-li přímý předmět určitého charakteru, obvykle zdvojuje (41a), zatímco u neurčitého předmětu reduplikace kolísá v závislosti na jeho specifičnosti⁸⁷. Je-li možno jej interpretovat jako specifický, je možno jej rovněž zdvojit (41b). Naproti tomu nespecifický neurčitý předmět zpravidla nereduplikuje (41c), stejně jako předmět obecného charakteru, postrádající jakýkoliv determinant, tedy předmět „neurčený“ (41d).

(41) a. *El día que cumplí siete años lo celebramos sólo entre nosotros.*

b. *Una operación decente ya me la he ganado y ese médico es el mejor.*

c. *Alguna tesis doctoral también está dirigiendo él.*

d. *Que haga lo que quiera. Remedio ya no tiene.*⁸⁸

Přímý předmět **v postpozici** ve standardní španělštině nereduplikuje (42a). Podle RAE⁸⁹ nemožnost reduplikace není spojena s tvarem klitika, nýbrž s typem předmětu. To znamená,

⁸⁴ Příklad byl převzat z *ibid.*, s. 2664 a zkrácen.

⁸⁵ Cf. Company Company, 2002. *Op. cit.*, s. 53.

⁸⁶ Pojem určitosti rozebereme v kapitole 7.1.4.

⁸⁷ Pojem specifičnosti rozebereme v kapitole 8.2.

⁸⁸ Všechny příklady pocházejí z ADESSE.

⁸⁹ Cf. Fernández Soriano, 1999. *Op. cit.*, s. 1250.

že ani v dialektech s klasickým leismem, omezeným na přímý předmět rodu mužského životného, není tento předmět zdvojeván (42b).

- (42) a. **Lo* quiero a mi marido.
b. **Le* quiero a mi marido.

Výjimku tvoří případy „neshody“, ve kterých je přímý předmět v postpozici ve formě substantiva zdvojen klitikem první či druhé osoby plurálu (43). Přítomnost klitika je v těchto případech nezbytná, neboť zahrnuje do referenčního významu daného předmětu mluvčího (43a), respektive adresáta výpovědi (43b). Při vynechání tohoto klitika (43c) se význam výpovědi zásadním způsobem mění.

- (43) a. *Nos* vieron a los estudiantes.
b. *Os* quieren sólo a los elegidos.⁹⁰
c. Vieron a los estudiantes.

Další zvláštnost v rámci kongruence, typickou pro mluvenou španělštinu, lze najít u sekvencí klitik 3. osoby OI v plurálu a OD v singuláru. V těchto sekvencích se OI mění v univerzální *se*, které postrádá kategorii čísla. To vede občas k tomu, že klitikon OD přebírá znak plurálu klitika OI (44a). Company⁹¹ ukazuje, že klitikon OD může kromě čísla převzít i rod daného klitika OI (44b), případně jím může být zcela nahrazen (44c).

- (44) a. *Se* los conté a mis hermanas y lo creyeron a pie juntillas.
b. Si *ellas* me quieren comprar el caballo, yo *se* las venderé.
c. El cesto *se* les he regalado a unos chicos.

Podívejme se nyní na tři dialekty, které se vymykají výše řečeným pravidlům pro reduplikaci OD v postpozici. Prvním je mluvená **baskická španělština**. V tomto dialektu je leismus rozšířený na přímý předmět životný rodu mužského i ženského. Na rozdíl od jiných dialektů s leismem je v Baskicku možné tyto přímé předměty zdvojevat (45a). Zároveň existují kontexty, ve kterých není vyjádřen ani samotný přímý předmět, ani příslušné klitikon (45b). Tento jev je však pro změnu omezen na OD neživotný (45c).

- (45) a. No *le* conozco a la novia de Txetxu.
b. ¿Qué *le* pasó al libro? – Juan Ø llevó a su sitio.
c. ¿Qué *le* pasó al general? – *El enemigo Ø mató.⁹²

⁹⁰ Oba příklady byly převzaty z Fernández Soriano, 1999. Op. cit., s. 1250.

⁹¹ Cf. Company Company, 2002. Op. cit., s. 47.

⁹² Všechny příklady byly převzaty z Landa, Miren Alazne. *Conditions on Null Objects in Basque Spanish and their Relation to Leísmo and Clitic Doubling*. Tesis doctoral, University Park, Los Angeles, 1995. Cit. podle Fernández Soriano, 1999. Op. cit., 1253.

Ještě zajímavější je dialekt **quiteño**, kterým se mluví v Quitu, hlavním městě Ekvádoru. Zde je leismus rozšířený i na přímý předmět neživotný, a spolu s ním je generalizovaná i reduplikace OD (46a). Naproti tomu v některých větách s nevyjádřeným OD chybí i klitikon (46b), stejně jako v baskické variantě. Navíc zde vedle sebe nikdy nestojí klitika obou předmětů, a tak se klitikon OD v těchto případech vynechává (46c). Klitikon OD může chybět i u přímého předmětu v antepozici (46d).

- (46) a. *Ya le veo a la camioneta.*
b. *Vi Ø en la televisión.*
c. *DameØ.*
d. *Las elecciones yo nunca Ø entendi.*⁹³

Chybějícímu OD je vždy přisuzován určitý charakter, což je ve zbytku španělských dialektů naopak jednou z podmínek reduplikace. Všechny tyto zvláštnosti vytvářejí domněnku, že v tomto dialektu funguje vše přesně naopak.

Nejčastěji zmiňovaným dialektem v souvislosti s reduplikací OD je španělština jihoamerické oblasti **Río de la Plata**. Tato varianta nezná leismus, přesto se zde běžně reduplikuje OD v postpozici (47a). Na základě tohoto jevu se vyvinula teorie, podle níž obecnou podmínkou pro reduplikaci je přítomnost předložky *a*. V rioplatském dialektu se tato předložka objevuje i u OD neživotných, mají-li určitý charakter (47b). Existují zde však i reduplikované případy OD bez předložky *a* (47c). Zároveň lze najít OD s předložkou, které zdvojeny nejsou (47d). Jedná se o OD životné, avšak neurčitého charakteru.

- (47) a. *Lo vimos a Juan.*
b. *¿Tú la friegas a la cocina?*
c. *Me la fabriqué la prueba objetiva.*⁹⁴
d. **No lo vi a nadie.*⁹⁵

5.3 Reduplikace vedlejších vět

Napříč španělskými dialekty existuje konstrukce, která rovněž představuje výjimku z pravidla, že OD v postpozici nereduplikuje. Jedná se o zdvojování vedlejších vět prostřednictvím neutra *lo* („doblado oracional“). Tato reduplikace je vesměs záležitostí

⁹³ Příklady 46a,d byly převzaty ze Suñer, Margarita – María Yépez. *Null Definite Objects in Quiteño*. *Linguistic Inquiry* 19, 1988, s. 511-519. Cit. podle Fernández Soriano, 1999. Op. cit., 1252. Příklady 46b,c byly převzaty z Fernández Soriano, 1999. Op. cit., 1253.

⁹⁴ Příklady byly převzaty z Fernández Soriano, 1999. Op. cit., 1251.

⁹⁵ Příklad byl převzat z RAE. Op. cit., s. 1249.

hovorového jazyka a má emfatickou funkci (48a). Nejčastěji tvoří součást zdůrazňujících konstrukcí s adverbium *ya* (48b).

- (48) a. *Te lo dije que tenías que tener más cuidado.*
b. *Ya lo creo que ella lo sabía.*⁹⁶
c. *Eso me lo dijo María.*

Analogický charakter má příklad (48c), kde neutrum *lo* zdvojuje nominální předmět, jenž však pouze zastupuje vedlejší větu. RAE dále uvádí, že i dativní klitikon *le* může mít ojediněle význam neutra (49)⁹⁷.

- (49) a. *Entonces yo le veo sentido a defender a un obrero, por ejemplo.*⁹⁸
b. *No le doy importancia a eso.*

⁹⁶ Oba příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 1243.

⁹⁷ Cf. Fernández Soriano, 1999. *Op. cit.*, s. 1260. Příklad (49b) byl převzat z téhož.

⁹⁸ Příklad pochází z ADESSE.

6. REDUPLIKACE V OSTATNÍCH JAZYCÍCH

Na tomto místě považujeme za vhodné udělat krátký exkurz mezi ostatní románské i nerománské jazyky, ve kterých lze nalézt jevy připodobnitelné ke španělské reduplikaci předmětu. Celá kapitola vznikla na základě stejnojmenné kapitoly z práce argentinské autorky V. Belloro⁹⁹, jež velmi celistvým způsobem vysvětluje fenomén reduplikace.

6.1 Románské jazyky

Jediným románským jazykem, v němž je reduplikace předmětu rozšířená do podobné míry jako ve španělštině, je **rumunština**. Přímý předmět je zde povinně zdvojeován, má-li formu osobního zájmena, vlastního jména či jiného substantiva určitého či specifického charakteru, označujícího osobu. Podmínkou reduplikace je v rumunštině předložka *pe*, analogická se španělskou předložkou *a*.

Ve standardní **francouzštině** a **italštině** je běžně zdvojeován pouze dislokovaný předmět. V obou jazycích však existují dialekty, v nichž lze objevit reduplikaci i u předmětů v kanonické pozici. Jednotlivé studie se v názoru na existenci reduplikace v těchto jazycích radikálně rozcházejí, a proto z nich nelze učinit jednoznačný závěr.

Možnost reduplikace v jednotlivých románských jazycích zřejmě souvisí s dalšími jejich rysy. H. Urrutia¹⁰⁰ uvádí rozdělení románských jazyků na dvě skupiny dle K. H. Körnera¹⁰¹:

1. jazyky, které mají přímý předmět životný označený příslušnou předložkou a mají volnější pořádek slov ve větě (rumunština s španělština);

2. jazyky s pevnějším pořádkem slov ve větě, postrádající životný OD s předložkou (mimo jiné francouzština a italština).

Tyto skupiny se shodují s rozdělením podle možnosti reduplikace – pouze jazyky první skupiny, rumunština a španělština, mají reduplikaci rozvinutou do té míry, že je v některých kontextech povinná, zatímco ostatní románské jazyky tento rys postrádají.

6.2 Nerománské jazyky

Mimo románské jazyky se reduplikace vyskytuje například na Balkáně. V **řečtině** a v **albánštině** je zdvojení možné i u neživotného či neurčitého předmětu, přímý předmět však musí být znám z předchozího kontextu. V albánštině je tato reduplikace povinná, stejně jako

⁹⁹ Cf. Belloro, Valeria A. *Spanish Clitic Doubling : a Study of the Syntax-Pragmatic Interface*. Buffalo, 2007. PhD dissertation, State University of New York at Buffalo, s. 61-62.

¹⁰⁰ Cf. Urrutia Cárdenas, Hernán – Teresa Fernández Ulloa. Duplicación de clíticos en el español : Chile y País Vasco. *Lingüística Española Actual*, 1995, vol. XVII, núm. 1, s. 85-86.

¹⁰¹ Cf. Körner, Karl-Hermann. La conjugación objective de type roman et la langue française. In *Verbe et phrase dans les langues romanes, Melanges offerts a Louis Mourin*. Romanica Gandensia, XX, s. 121-134.

reduplikace předmětu nepřímého. V **makedonštině** je jedinou podmínkou reduplikace určitost předmětu, a to jak přímého, tak nepřímého. V **bulharštině** může být zdvojen i neurčitý přímý předmět, označující osobu. Stěžejním kritériem je však informační struktura – předmět známý z předchozího kontextu je povinně zdvojen, zatímco u předmětu přinášejícího novou informaci je reduplikace vyloučena.

I v afrických **bantuských jazycích** (mezi něž patří například svahilština) existují klitika, vázaná na sloveso a nesoucí pronominální rysy předmětu. Podobně jako ve španělštině je přítomnost těchto forem závislá na sémantických a pragmatických vlastnostech daného předmětu, jako je životnost, určitost, specifická či topikalita.

7. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ REDUPLIKACI

Poté, co jsme popsali fenomén reduplikace v celé jeho rozmanitosti, pokusíme se odkrýt různé tendence, které v rámci tohoto kontinua vytvářejí onu rozmanitost. Jak jsme již uvedli, jedná se skutečně o jakési kontinuum, jehož uchopení je nutně schematické a zjednodušující, jako ostatně uchopení jakéhokoliv jevu. Proto považujeme za nutné kromě uchopení popisného tuto rozmanitost ukázat jako souhrn mnoha faktorů, které byly všechny již na různých místech zmíněny či analyzovány, avšak my se zde jaksí zaměříme na kvantitu a pokusíme se v této kapitole uvést všechny dosud zmíněné relevantní faktory.

Dosud nejkomplexnější přehled faktorů ovlivňujících reduplikaci vytvořily autorky A. M. Barrenechea a T. Orecchia ve své práci o reduplikaci předmětu v dialektu Buenos Aires, založené na výzkumu orálního korpusu¹⁰². My jsme jejich systematický přehled trochu pozměnili a zaměříme se na tyto čtyři skupiny faktorů:

1. Vlastnosti předmětu: typ předmětu, slovní druh, osoba, předložka *a*, životnost, determinace
2. Vlastnosti slovesa: valence a intence
3. Vlastnosti věty: komunikační a informační struktura
4. Registr: mluvený a psaný jazyk, sociální a regionální registr

Ne všechny tyto faktory je však možno najít v korpusu. Syntaktická databáze ADESSE nabízí oproti běžnému korpusu mnoho nadmíru užitečných informací, přesto i ona má svá omezení. Ta jsou dána jednak jejím zaměřením na slovesnou valenci, z něhož vyplývá částečné opomíjení vnitřní struktury jednotlivých aktantů. Na druhou stranu existují omezení obecně platná pro jakýkoliv jazykový korpus: formální anotaci lze vždy pro nějaký konkrétní účel shledat nedostatečnou; sémantické rysy, které nemají formální podobu, je nadmíru obtížné do anotace zahrnout; nemluvě o rysech suprasegmentálních jako intonace či informační struktura¹⁰³.

Následující výklad o faktorech ovlivňujících reduplikaci je tedy podložen jednak vlastní analýzou korpusu, jednak pracnými výzkumy, které před námi provedli jiní, většinou ještě bez pomoci počítače, s použitím malých vlastnoručních korpusů.

7.1 Vlastnosti předmětu

¹⁰² Cf. Barrenechea, Ana M. – Teresa Orecchia. La duplicación de objetos directos e indirectos en el español hablado en Buenos Aires. In Barrenechea et al. *Estudios lingüísticos y dialectológicos : temas hispánicos*. Buenos Aires : Hachette, 1979, s. 73-74.

¹⁰³ Cf. García-Miguel - Vázquez Rozas. Op. cit., s. 58-60.

7.1.1 Typ předmětu

Nejzákladnějším faktorem pro výskyt reduplikace je rozdíl mezi přímým a nepřímým předmětem, což se dá zjednodušeně pojmenovat jako rozdíl v pádu. Příslušná klitika pak lze označit jako dativní a akuzativní.

Je zřejmé, že OI reduplikuje výrazně častěji než OD. Není ovšem pravda, že reduplikace nepřímého předmětu je možná ve všech kontextech, jak tvrdí řada autorů¹⁰⁴. Viděli jsme, že nelze zdvojit fokalizovaný OI v antepozici (50a) ani generický OI v postpozici (50b). Naopak je pravda, že v mnoha kontextech je OI zdvojeván povinně. Kromě osobních zájmen podléhají povinné reduplikaci nefokalizované OI v antepozici (51a) a OI v roli proživitele (51b) či posesora (51c).

(50) a. ¡A *María* regalaron el chocolate, no a ti!

b. No doy dinero a *mendigos*.

(51) a. A *Juan* le enviaron un paquete.

b. A *María* le encanta cocinar.

c. Se le hincharon los pies a *la abuela*.

S výjimkou osobních zájmen lze přímý předmět ve většině dialektů reduplikovat pouze v antepozici (52a), a to jen za určitých podmínek. Stejně jako OI nesmí být OD fokalizován (52b), navíc musí být určitého či specifického charakteru. OD v postpozici ve většině dialektů nereduplikuje (52c). Existuje však jeden případ, ve kterém lze reduplikaci OD ve všech dialektech označit za povinnou, a tím je již zmíněná „neshoda“ (52d). Jedinou variantou, ve které OD zdvojuje zřejmě povinně, je ekvádorský dialekt quiteño. V rioplatském dialektu pak pro reduplikaci OD v postpozici platí obdobné podmínky jako pro OD v antepozici.

(52) a. *Este libro* podríamos regalar*selo* a tu primo.

b. *Este libro* vamos a regalarle, no el que tú decías.

c. Quiero a *mi marido*.

d. *Nos* vieron a *los estudiantes*.

Podívejme se nyní na celkovou distribuci možností, jak lze vyjádřit oba předměty: pouhým klitikem, reduplikovanou formou, anebo pouhým lexikálním tvarem.

Tabulka 7	OI	%	OD	%
klitikon	9393	75%	14061	19,7%
klitikon + předmět	1532	12,2%	908	1,3%
nereduplikovaný předmět	1593	12,7%	56349	79%

¹⁰⁴ Cf. např. Fernández Soriano, 1999. Op. cit., s. 1259; Belloro. Op. cit., s. 146.

Tento pohled je velice zajímavý, neboť nám ukazuje, jaký je mezi oběma předměty skutečně propastný rozdíl. Pro nepřímý předmět je typická forma klitika, zatímco předmět přímý se objevuje typicky ve formě nezdvojeného lexikálního tvaru. Reduplikace u obou předmětů představuje relativně malé procento, přičemž u OD by se dalo říci, že je toto procento téměř zanedbatelné. Reduplikace OI naproti tomu neustále narůstá¹⁰⁵ a je nyní skoro stejně častá jako výskyt nezdvojeného předmětu. Zdá se tedy, že nárůst reduplikace souvisí s tím, v jaké formě je předmět obvykle vyjádřen. Objevuje-li se nejčastěji ve formě klitika, má tendenci reduplikovat.

Obě tyto možnosti představují formální projevy vlastností, které jsme shrnuli pod pojem „centrálnost“: životnost, určitost, tematičnost, topicalita, schopnost zasahovat do děje („agentividad“). Tyto vlastnosti jsou typické pro centrum výpovědi, tedy to, o čem je řeč a co je mluvčímu nejbližší. Vytvářejí základ, kolem něhož se vše točí. Jejich typickým nositelem je podmět, přítomný téměř v každé výpovědi. Tato univerzálnost podmětu způsobila, že se ve větě plně gramatikalizoval, jinými slovy je pevně ukotven ve větné struktuře prostřednictvím pravidelné shody s predikátem, která umožňuje vynechat jeho explicitní vyjádření. To je projevem úspornosti jazyka: čím frekventovanější, čím univerzálnější je daný prvek, tím více se gramatikalizuje, tedy ukotvuje se ve struktuře a jeho sémantický i fonetický obsah se omezuje na minimum.

Nepřímý předmět může leckdy podmětu směle konkurovat; z hlediska životnosti jej dokonce překonává. Ze stejných úsporných důvodů, které způsobují časté vynechání podmětu umožněné jeho shodou s predikátem, se takto gramatikalizoval i nepřímý předmět. Nejčastěji je OI vyjádřen pouhým klitikem, tedy nepřízvučnou formou s nepatrným sémantickým obsahem, která se svými vlastnostmi blíží slovesnému afixu. Tento afix se potom postupně gramatikalizuje – stává se pozvolna nezbytným i v přítomnosti plně vyjádřeného předmětu. Jinými slovy narůstá frekvence reduplikace.

Přímý předmět je naopak zpravidla neživotným patientem děje, stojí za slovesem a představuje jádro výpovědi (foco), tedy novou informaci. Je proto zatížen větší sémantickou i fonetickou vahou, což v praxi znamená, že je v typickém případě vyjádřen lexikálně. Jelikož vyjádření OD klitikem nedosahuje ani 20% jeho celkového výskytu, tendence ke gramatikalizaci klitika OD do podoby afixu je velmi malá. Výskyt reduplikace OD je proto z diachronního hlediska neměnný, nevykazuje známky vývoje, jakým prochází OI. Pro

¹⁰⁵ Cf. Vázquez Rozas – García Salido. Op. cit., s. 25.

ilustraci rozdílu ve vývoji obou předmětů předkládáme tabulku převzatou z nejnovější práce V. Vázquez a M. Garcíi¹⁰⁶:

Tabulka 8		IO			DO		
		Clitic	Non-clitic	Clitic + non-clitic	Clitic	Non-clitic	Clitic + non-clitic
13th cent.		1044 (72.1%)	336 (23.2%)	67 (4.7%)	1427 (19%)	5915 (78.3%)	207 (2.7%)
14th cent.		1738 (75.9%)	519 (22.7%)	33 (1.4%)	970 (13.5%)	6145 (85.6%)	66 (0.9%)
15th cent.		302 (64.5%)	154 (32.9%)	12 (2.6%)	424 (20.6%)	1602 (78%)	28 (1.4%)
16th cent.		579 (82%)	112 (15.9%)	15 (2.1%)	628 (24.7%)	1870 (73.6%)	43 (1.7%)
17th cent.		466 (75.4%)	106 (15.2%)	46 (7.4%)	563 (23.8%)	1771 (74.9%)	31 (1.3%)
20th cent.	BDS	9727 (78.6%)	1085 (8.8%)	1554 (12.6%)	13333 (21%)	49131 (77.4%)	1005 (1.6%)
	Conv.	361 (88.5%)	2 (0.5%)	45 (11%)	302 (27.6%)	740 (67.5%)	54 (4.9%)

Podle V. Vázquez je právě shoda s predikátem znakem, který jednoznačně odlišuje centrální aktanty od funkcí periferních¹⁰⁷. Shoda, k jejímž projevům patří reduplikace, je tedy nejdůležitějším kritériem centrálnosti a její distribuce u jednotlivých aktantů odpovídá zmíněné hierarchii SUJ – OI – OD.

Kromě frekvence výskytu se dativní a akuzativní klitika liší i kategoriemi, v jakých se shodují s daným předmětem. Zatímco klitika pro třetí osobu OD si zachovávají distinkci rodu, vlastní zájmenům, dativní klitika pro třetí osobu se s OI shodují jen v osobě a čísle, což jsou stejné kategorie, ve kterých se slovesné koncovky shodují s podmětem. Dativní klitika mají tedy od samého počátku, kdy ještě byla plnohodnotnými nepřízvučnými zájmeny, o jednu pronominální vlastnost méně, a tudíž jsou náchylnější ke gramatikalizaci. V současnosti mají mnohem blíže charakteru morfému, než klitika akuzativní. V americké mluvené španělštině navíc existuje zmíněná tendence zdvojovat OI v třetí osobě plurálu klitikem v singuláru (53). Klitikon *le* se v těchto případech shoduje s předmětem pouze v osobě.

(53) *Él no le presta atención a las ramas espinosas.*

Pokud se zaměříme pouze na tyto kvantitativní a kvalitativní rozdíly mezi oběma typy klitik, lze dojít až k závěru, že dativní klitika jsou skutečnými morfémy vyjadřujícími shodu predikátu s předmětem, zatímco akuzativní klitika jsou skutečnými zájmeny, vykonávajícími funkci předmětu stejně jako kupříkladu substantiva¹⁰⁸. Takto krajní řešení však není na místě, jelikož je zřejmé, že obě tvrzení jsou velice zjednodušující. V synchronním i diachronním pohledu na reduplikaci vidíme, že klitikon OI skutečně projevuje výrazně silnější sklony ke gramatikalizaci do podoby afixu, zatímco u OD je výskyt reduplikace vskutku nepatrný, a

¹⁰⁶ Ibid., s. 25. Poslední řádek tabulky reprezentuje mluvenou španělštinu.

¹⁰⁷ Cf. Vázquez Rozas. Op. cit., s. 91.

¹⁰⁸ Cf. Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 54.

především neměnný. Oba typy klitik se však patrně nacházejí právě někde mezi oběma zmíněnými extrémy, tedy uprostřed procesu gramatikalizace.

7.1.2 *Slovní druh a kategorie osoby*

Nyní se podíváme na distribuci reduplikace v závislosti na slovním druhu, kterým je vyjádřen příslušný předmět. Obecně lze konstatovat, že formou předmětu je „syntaktické substantivum“. Tento termín zahrnuje kromě substantiv jako takových i jiné slovní druhy, morfologicky či syntakticky substantivizované¹⁰⁹. Jsou to tedy všechny formy, které mohou ve větě zaujímat stejnou pozici jako substantivum – spolu s ním vytvářejí paradigma forem, jimiž lze vyjádřit podmět či předmět. Jako syntaktická substantiva mohou vedle samotných substantiv vystupovat adjektiva, zájmena, číslovky, slovesné infinitivy i vedlejší věty¹¹⁰. Všechny tyto formy mohou tedy plnit funkci předmětu.

V databázi ADESSE patří drtivá většina forem ve funkci předmětu do jedné z těchto tří skupin: osobní zájmena, „nominální fráze“ a vedlejší věty. Z rozmanité skupiny syntaktických substantiv se tedy pro svůj specifický charakter vydělují jednak osobní zájmena, jednak vedlejší věty, mezi něž databáze řadí i infinitivy. Pod pojem „frase nominal“ jsou pak zahrnuta všechna substantiva, adjektiva, zájmena (kromě osobních) a číslovky v roli syntaktického substantiva. Pravidla pro výskyt reduplikace mají tyto formy víceméně společná. Tuto skupinu budeme zjednodušeně označovat jako substantiva¹¹¹.

Obdobné je rozdělení reduplikace podle RAE na „duplicación pronominal“, „duplicación nominal“ a „doblado oracional“. Viděli jsme, že toto rozlišení je pro pojetí reduplikace skutečně celkem vhodné. Nyní se podívejme na celkovou distribuci reduplikace OI a OD podle těchto tří skupin:

Tabulka 9	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
osobní zájmeno	340	26	96,2%	209	1	99,2%
substantivum	1191	1565	45,3%	687	45852	1,9%
vedlejší věta	0	2	Ø	11	10437	0,2%

Tabulka 9 potvrzuje, že osobní zájmena reduplikují se stejnou pravidelností v roli OI jako v roli OD. Tuto skutečnost lze vysvětlit jejich povahou. Osobní zájmena mají (stejně jako

¹⁰⁹ Cf. Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 437.

¹¹⁰ Cf. ibid., s. 437.

¹¹¹ Podobné řešení zvolily autorky Barrenechea – Orecchia. Op. cit., s. 80. Pouze do kategorie „sustantivos“ zahrnuly i „proposiciones sustantivas“, tedy vedlejší věty.

vlastní jména) inherentně určitou povahu a jsou téměř vždy životná¹¹². Navíc odkazují k osobám známým z kontextu nebo přímo k účastníkům mluvního aktu – k mluvčímu či k adresátovi. To jsou všechno důležité faktory centrálnosti, proto je pochopitelné, že se reduplikace osobních zájmen gramatikalizovala až k naprosté pravidelnosti. Zato reduplikace substantiv nedosahuje u OI ani 50 procent a u OD dokonce představuje pouhá 2 procenta. Naprosto zanedbatelný výskyt má podle očekávání reduplikace vedlejších vět (a slovesných infinitivů), tedy forem inherentně neživotných, se značným sémantickým a fonetickým obsahem. U OI je počet vedlejších vět z hlediska statistiky nedostatečný, navíc nutno poznamenat, že se v obou případech jedná o infinitivy.

Podívejme se nyní blíže na **osobní zájmena**. Nalezli jsme celkem 27 nezdvojených případů: 26 ve funkci OI a 1 ve funkci OD. 9 z nich se váže ke slovesu *parecerse*, dalších 10 k jinému reflexivnímu slovesu. 19 těchto zájmen je ve třetí osobě, mezi nimi 2 případy *ello*, 2 *usted(es)* a 1 *vucencia*. Dvakrát se objevilo také nezdvojené *a sí mismo/a*. Je však nutno podotknout, že 9 případů zájmen třetí osoby pochází z jediného španělského eseje. Pouze 4 nezdvojená zájmena jsou v antepozici.

Jelikož více než dvě třetiny nezdvojených osobních zájmen jsou ve třetí osobě, je vhodné si položit otázku, jaký má **kategorie osoby** vliv na reduplikaci. Na první pohled je zřejmé, že klitika první a druhé osoby se od té třetí v mnohém liší¹¹³. V první řadě je třeba zmínit, že zatímco první dvě pocházejí z latinských osobních zájmen, třetí osoba má původ v latinských zájmenech ukazovacích.¹¹⁴ Kromě toho klitika první a druhé osoby nerozlišují pád neboli typ předmětu. Zájmena třetí osoby mohou navíc zastupovat či reduplikovat i předměty nominální povahy, z čehož plyne, že pouze první a druhá osoba reduplikují povinně. K tomu přispívá i skutečnost, že první a druhá osoba se vždy vztahují k mluvčímu, respektive k adresátovi, čímž dosahují nejvyšší možné centrálnosti a tudíž pravidelného zdvojování.

Na druhou stranu se lze domnívat, že osobní zájmena třetí osoby budou vyjádřena o něco častěji než zájmena prvních dvou osob, protože zastávají kromě zdůrazňovací funkce i funkci rozlišovací. Stejně klitikon může vyjadřovat jak třetí osobu, tak vykání; dativní klitika dokonce nerozlišují ani rod. Tyto nejednoznačnosti je proto často třeba upřesnit prostřednictvím přízvučné formy. Zde je vhodné podívat se na reduplikaci zájmen z tohoto opačného pohledu – z hlediska přítomnosti či nepřítomnosti přízvučné formy.

¹¹² Cf. García-Miguel - Vázquez Rozas. Op. cit., s. 54.

¹¹³ Následující výčet byl převzat z Fernández Soriano, 1999. Op. cit., s. 1258.

¹¹⁴ Cf. Fernández Soriano, 1993. Op. cit., s. 15.

Tabulka 10	OI			OD		
	klitikon	redupl.	%	klitikon	redupl.	%
1. osoba	3689	225	5,7%	2435	125	4,9%
2. osoba	1340	58	4,1%	1022	61	5,6%
3. osoba	4113	1230	23%	10491	708	6,3%
usted(es)	251	19	7%	111	14	11,2%

Na první pohled vidíme, že u OI mírně, u OD drtivě převažuje 3. osoba, což je projev stále stejné tendence, jelikož klitika 3. osoby, jak jsme zmínili, odkazují kromě osobních zájmen i k substantivům, které především u přímého předmětu naprosto převládají. Ostatní osoby mají naopak celkově větší výskyt u OI, což odpovídá obecně vyšší frekvenci osobních zájmen u OI. U OD je nejčastěji vyjádřeno zájmeno *usted*, u OI je až nápadně často vyjádřen předmět v 3. osobě. Je to opět z toho důvodu, že tato distribuce odpovídá distribuci nominálního předmětu. Je zřejmé, že u zájmen může být důvodem také zmíněná rozlišovací funkce.

Vzpomeňme si nyní na „neshodu“ v osobě, zmíněnou v kapitole 5.2.2 (*nos vieron a los estudiantes*), tedy zdvojování substantiva v plurálu klitikem *nos* či *os*. Podívejme se, jak velké procento představuje tato „neshoda“ v celkovém výskytu reduplikace pomocí klitik první a druhé osoby.

Tabulka 11	OI			OD		
	neshoda	redupl.	%	neshoda	redupl.	%
1. osoba	32	225	12,5%	34	125	21,4%
2. osoba	2	58	3,3%	9	61	12,9%

Je vidět, že tento jev více ovlivňuje výskyt reduplikace u předmětu přímého, než u předmětu nepřímého. Zjistili jsme však, že na celkový poměr znázorněný v tabulce 10 má tato skutečnost poměrně nepatrný vliv (ani u OD nedosahuje rozdílu 1,5%). Nejčastějším předmětem podléhajícím tomuto fenoménu „neshody“ je kvantifikátor *todos/as*, který se v celkovém počtu 77 vyskytuje dvanáctkrát.

Nejčastější a zároveň typickou formou předmětu jsou **substantiva**. Do stejné skupiny řadíme i syntaktická substantiva ve formě adjektiv, zájmen (kromě osobních) a číslovek. Všechny tyto formy se chovají podobně, ve srovnání s osobními zájmeny a vedlejšími větami. Jak jsme viděli v tabulce 9, v roli nepřímého předmětu reduplikuje téměř polovina substantiv, zatímco u předmětu přímého je výskyt reduplikace vzhledem k celkovému počtu nepatrný. Avšak při srovnání OI a OD je především vhodné konstatovat, že nereduplikované OD ve formě substantiva více než desetinásobně převyšují všechny ostatní OD i OI dohromady.

Lze předpokládat, že chování „pravých“ substantiv bude velice homogenní. Jsou to typické lexikální formy bez specifického gramatického, a tedy i syntaktického významu. Zajímavější je pohled na méně prototypické prvky, jako jsou zájmena a číslovky. Podíváme se na dva zvláštní případy zmíněné v kapitole 5.2.

Tabulka 12	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
uno	9	2	81,8%	5	55	8,3%
todo	8	2	80%	176	132	57,1%

V tabulce 12 vidíme, že tendence k reduplikaci neurčitého *uno* víceméně odpovídá běžné distribuci podle typu předmětu – v roli OI má tendenci zdvojovat, zatímco v roli OD ve většině případů nezdojuje. Podíl reduplikace je ovšem vyšší než u běžných substantiv. Zato *todo* se chová skutečně neobvykle – i u předmětu přímého převažuje zdvojená varianta. To lze vysvětlit častým výskytem konstrukcí uvedených v kapitole 5.2 (54a), kde se *todo* chová jako doplněk předmětu a klitikon pak zjevně zastupuje nevyjádřený předmět. Naopak nezdojené *todo* (54b) má neurčitou a nespecifickou povahu a řadí se mezi neurčitá zájmena.

(54) a. *Las leí todas* de un tirón.

b. *La niña rompe todo*.

Naše databáze do stejné skupiny se substantivy zahrnuje i vztažná a tázací zájmena. Zdvojení vztažných zájmen jsme v kapitole 3.1.2 označili jako vymykající se našemu pojetí reduplikace. Databáze ovšem umožňuje pouze jejich zpětné vyčlenění. Jak ukazuje tabulka 13, distribuce reduplikace těchto zájmen se nijak výrazně neliší od reduplikace běžných substantiv, proto nepovažujeme za nutné je z výzkumu vylučovat.

Tabulka 13	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
vztažná + tázací záj.	70	90	43,8%	19	5498	0,3%

Zájmena tázací jsou z podstaty neurčitá a nespecifická, chovají se tedy většinou podobně jako například neurčitá a záporná zájmena. Podívejme se nyní na ty nejtypičtější z těchto zájmen neurčitého charakteru.

Tabulka 14	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
alguien	2	1	Ø	0	17	0%
algo	1	0	Ø	1	414	0,2%
nadie	11	3	78,6%	2	61	3,2%
nada	0	1	Ø	0	464	0%

Z tabulky 14 vyplývá, že ani neurčitá, ani záporná zájmena se téměř nevyskytují v roli nepřímého předmětu (s výjimkou *nadie*). To odpovídá větší centrálnosti OI. U předmětu přímého jsou čísla dostatečně relevantní, abychom mohli s jistotou tvrdit, že tato zájmena v roli OD prakticky nereduplikují. Absence reduplikace přímo souvisí právě s jejich neurčitým a nespécifickým charakterem.

Podle tabulky 9 se **vedlejší věty** prakticky nevyskytují v roli nepřímého předmětu, zato představují velice významný podíl předmětů přímých (15% všech OD – viz tabulka 3). Jen nepatrná část z nich podléhá reduplikaci. 4 z 10 reduplikovaných vět v indikativu následují za zdůrazňujícím výrazem *ya lo creo*. Podívejme se nyní na distribuci jednotlivých slovesných způsobů v rámci této kategorie.

	OD		
	+ redupl.	- redupl.	%
infinitiv	1	3228	0%
indikativ	10	5655	0,2%
subjunktiv	0	1191	0%

Nejvíce vedlejších vět v roli OD je v indikativu, který překvapivě překonává i infinitiv. Na třetím místě je subjunktiv. Indikativ převyšuje oba zbývající způsoby i v poměrném počtu reduplikovaných případů. To lze vysvětlit tím, že tímto způsobem se většinou odvoláváme na skutečnosti specifického charakteru nebo nějak již známé, zatímco subjunktiv je spíše povahy neurčitě a odkazuje do sféry neznáma či nejisté budoucnosti.

7.1.3 Předložka *a* a životnost

Z centrální povahy předmětu vyplývá, že se nachází na vysokém stupni gramatikalizace. Spolu s ním se gramatikalizovala i **předložka *a***, která postupem času ztratila původní lexikální význam a proměnila se v jakýsi funkční znak. Pro přímý předmět lze obecně říci, že je předložka *a* znakem životnosti, ačkoli záhy uvidíme, že toto tvrzení zdaleka neplatí bezvýhradně. I u nepřímého předmětu předložka *a* úzce souvisí s životností. Právě skutečnost, že OI je z 92% životné povahy (tabulka 2), je nejspíš příčinou toho, že se u něj předložka *a* zcela gramatikalizovala a stala se jeho nepostradatelným znakem. Výskyt předložky *a* u obou předmětů je znázorněn v tabulce 16:

	předložka <i>a</i>	bez předložky	%
OI	3123	0	100%
OD	4210	52830	7,4%

Na základě studia rioplatského dialektu, v němž je možná reduplikace OD v postpozici, se mnozí generativisté hlásí k teorii zvané „Kayneovo zobecnění“ (generalización de Kayne)¹¹⁵. Podle ní je přítomnost předložky *a* obecně platnou podmínkou pro reduplikaci OD: „los clíticos de acusativo del español están en estricta distribución complementaria con los objetos directos no precedidos por la marca *a*“¹¹⁶. Podívejme se nyní na souvislost reduplikace OD s předložkou *a* do našeho korpusu.

Tabulka 17	anteponice			postponice		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
předložka <i>a</i>	191	24	88,9%	234	3554	6,2%
bez předložky	299	521	36,5%	163	46548	0,3%

Je vidět, že jak v anteponici, tak v postponici je rozdíl velice významný, avšak zdaleka nelze mluvit o pravidlu. Porovnejme tyto údaje ze psané španělštiny s dialektem *porteño* z Buenos Aires (tabulka 18). Výsledky jsou podobné, až na reduplikaci OD s předložkou *a* v postponici. Zde je rozdíl velice výrazný (6% vs. 42%) a zdá se tedy, že tento dialekt, ze kterého generativisté vycházejí, skutečně jejich předpoklady téměř splňuje. Zatímco je zde reduplikace OD s předložkou *a* v postponici běžným jevem, bez této předložky zůstává výskyt reduplikace téměř na nule.

Tabulka 18	anteponice			postponice		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
předložka <i>a</i>	8	2	80%	45	63	41,7%
bez předložky	35	40	46,7%	12	2107	0,6%

Nyní se podívejme, nakolik předložka *a* značí životnost přímého předmětu. V tabulce 19 vidíme, že souvislost je skutečně významná. Ačkoli nelze mluvit o pravidlu, většině životných OD předchází předložka *a*, zatímco neživotné OD se zpravidla vyskytují bez předložky. Jednou z příčin kolísání tohoto pravidla může být například slovesná rekce. Některá slovesa se příliš neslučují s předložkou *a*, a to ani v případě životného OD. Z nich jsou nejvýraznější *tener* (198 výskytů) a *haber* (142 výskytů). Naopak ze sloves s tendencí vyžadovat předložku *a* i pro neživotné OD je nejvýraznější *llamar* (41 výskytů). Hlavní roli zde však hrají již zmíněné faktory určitosti a specifičnosti, na něž se brzy zaměříme.

Tabulka 19	předložka <i>a</i>	bez předložky	%
životný	3689	1154	76,2%
neživotný	521	51676	1%

¹¹⁵ Cf. např. Jaeggli. Op. cit., s. 165; Fernández Soriano, 1993. Op. cit., 33-34.

¹¹⁶ Jaeggli. Op. cit., s. 146.

Tabulka 20 nám nyní ukáže společný vliv předložky *a* a životnosti na reduplikaci OD. Samy o sobě nemají tyto faktory tak výrazný vliv, jako když se spojí dohromady. Důkazem toho je oněch 11% v porovnání s ostatními poměrně malými čísly.

Tabulka 20	předložka <i>a</i>			bez předložky		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
životný	412	3277	11,2%	8	1146	0,7%
neživotný	16	505	3,1%	472	51204	0,9%

Nyní zbývá podívat se blíže na samotný faktor **životnosti**, a to u obou typů předmětu. V tabulce 21 vidíme, že je-li předmět životný, je mnohem pravděpodobnější, že bude reduplikován, než je tomu u předmětu neživotného. Nelze než souhlasit s výrokem: „la situación de la duplicación pronominal en español se ve como una manifestación más de una tendencia general de las lenguas a favorecer la concordancia del verbo con los argumentos altamente animados.“¹¹⁷

Tabulka 21	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
životný	1369	1027	57,1%	420	4428	8,7%
neživotný	163	566	22,4%	488	51921	0,9%

Připomeňme si, že zatímco OI je většinou životné povahy, OD je typicky neživotný. OI také reduplikuje mnohem častěji než OD. Inherentně životná jsou osobní zájmena, která reduplikují povinně. Jde o to, že živé, a především lidské bytosti jsou stvořeny k tomu, aby vytvářely děj či do něj zasahovaly, zatímco neživé předměty hrají většinou roli pacientu, tedy naopak se nechávají dějem zasáhnout. Lidské bytosti jsou tedy nejvýše na pomyslné stupnici centrálnosti, což se projevuje častou shodou s predikátem, v případě předmětu reduplikací.

V. Vázquez mluví o „antropocentrickém charakteru jazyka“¹¹⁸. Člověk má tendenci hovořit v první řadě o sobě, v té druhé o ostatních lidských bytostech, dále o ostatních živých bytostech, pak o konkrétních věcech, a na poslední místo patří skutečnosti abstraktní. Tématem či východiskem sdělení, projevujícím se shodou s predikátem, je v typickém případě konkrétní člověk, zatímco jádrem výpovědi, následujícím většinou za slovesem a mnohem méně často podléhajícím shodě, je věc či vedlejší věta v roli přímého předmětu.

¹¹⁷ Vázquez Rozas. Op. cit., s. 94.

¹¹⁸ Ibid., s. 104.

7.1.4 *Determinace*

Dalším nadmíru důležitým faktorem pro reduplikaci je „určitost“ neboli determinace (determinación). Určitost je gramatická kategorie, která má různé sémantické významy. Základním významem je schopnost adresáta rozpoznat danou skutečnost z předchozího kontextu nebo jako osobně či obecně známou (55a). Ve španělštině se určitý člen používá také místo přivlastňovacích zájmen, zejména ve spojení s částmi těla (55b). Dále může znamenat jedinečnost referované entity (55c) či označovat skupinu, zahrnující všechny své členy (55d). Za sémantický korelát této formální kategorie je považována identifikovatelnost, vztah mezi formální a sémantickou vlastností však zpravidla nebývá jednoznačný¹¹⁹. Například určitý předmět specifikovaný vedlejší větou v subjunktivu nelze považovat za identifikovatelný, poněvadž odkazuje k neexistující skutečnosti (55e).

- (55) a. Conozco bien a *los hijos de María*.
b. Me duele *la cabeza*.
c. Se me perdió *el gato más negro*.
d. *Los médicos* entraron en huelga.
e. Mataré *al loco que intente seducir a mi mujer*.

Určitost může být jednak inherentní – jako například u osobních zájmen či vlastních jmen –, jednak daná přítomností členu či jiného determinantu. V. Vázquez dělí předměty podle tohoto kritéria na určité (determinados), neurčité (indeterminados) a neurčené (no determinados)¹²⁰:

1. Mezi **určité předměty** patří osobní zájmena, zájmena ukazovací, přivlastňovací, vztažná a tázací, vlastní jména a substantiva s určitým členem nebo s ukazovacím či přivlastňovacím determinantem.

2. Jako **neurčité předměty** souhrnně označujeme neurčitá zájmena a substantiva s neurčitým členem.

3. Do skupiny **předmětů neurčených** patří substantiva bez jakéhokoliv determinantu.

My si dovolíme k tomuto rozdělení námitku, a to k tázacím zájmenům. Jak jsme již uvedli, tázací zájmena považujeme za inherentně neurčitá. Mimo jiné to vyplývá z výše uvedené sémantické definice určitosti. Pouze tázacím zájmenům s partitivním významem (56), která v roli OD jako jediná podléhají reduplikaci, lze přiznat určitý charakter.

- (56) *¿A cuál de los candidatos lo entrevistaron?*

¹¹⁹ Celé toto pojetí určitosti vychází z Belloro. Op. cit., s. 104-108.

¹²⁰ Cf. Vázquez Rozas. Op. cit., s. 94.

Následující tabulka obsahuje data převzatá z jiného výzkumu¹²¹, neboť ADESSE neumožňuje běžným uživatelům vyhledávání dle určitosti. Rozdělení podle tohoto kritéria je s nejvyšší pravděpodobností identické s tím, které jsme uvedli. Jelikož se jedná o výzkum v BDS, výsledky jsou porovnatelné s našimi. Výskyt reduplikace jak u OI, tak u OD je zde celkově vyšší než v našem výzkumu. Důvodem je, že autoři nepovažovali za nutné vyloučit ze statistiky mluvenou část korpusu. Jak uvidíme v kapitole věnované registru, reduplikace v mluveném projevu je mnohem rozšířenější, než v projevu psaném.

Tabulka 22	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
určitý	1876	1030	64,6%	960	22541	4,08%
neurčitý	153	128	54,5%	106	10068	1,04%
neurčený	3	19	13,64%	10	6199	0,16%

Na první pohled je patrné, že oba předměty se nejčastěji vyskytují jako určité. Počet neurčených OI je naproti tomu téměř nulový. Pro oba předměty platí, že bez determinantu v podstatě nereduplikují. Naopak kolem 90% všech reduplikovaných OI i OD je určité povahy. Vidíme, že tato vlastnost má na reduplikaci skutečně významný vliv.

7.2 Vlastnosti slovesa

Dalším z důležitých faktorů pro výskyt reduplikace je slovesná valence a intence. Proto se nyní blíže podíváme na tyto dvě úzce související vlastnosti slovesa. Valence je schopnost slovesa vyžadovat aktanty, na ní tedy záleží, zda bude věta obsahovat podmět, předmět, apod. Ruku v ruce s touto syntaktickou vlastností kráčí intence, která podle významu slovesa určuje, jaké sémantické role bude třeba obsadit jednotlivými aktanty. Obojí lze tedy popsat jako schopnost slovesa vyžadovat doplnění – na syntaktické rovině mluvíme o valenci, zatímco na rovině sémantické o intenci.

Naše databáze umožňuje v tomto případě srovnat všechna tři možná vyjádření předmětu: formu čistě lexikální, vyjádření pouze prostřednictvím klitika, a reduplikovanou formu jako kombinaci obojího. Tuto možnost považujeme za užitečnou, proto jsme ji v následujících tabulkách využili, ačkoli to vede k tomu, že procenta týkající se reduplikace jsou poněkud nižší, než kdybychom srovnávali pouze dvě různé formy. Umožňuje to však pohled na fenomén reduplikace v širších souvislostech.

¹²¹ Všechna čísla v tabulce 22 byla převzata z García-Miguel - Vázquez Rozas. Op. cit., s. 56-57.

7.2.1 Valence

Srovnejme si nejprve výskyt reduplikace u obou předmětů v závislosti na valenci slovesa, tedy z hlediska přítomnosti či absence ostatních aktantů. Budeme se zde zabývat podmětem, přímým předmětem a nepřímým předmětem. Srovnáme si formy obou předmětů v závislosti na tom, zda je dané sloveso monovalenční, bivalenční, či trivalenční. Tabulka 23 se zabývá formami předmětu nepřímého.

Tabulka 23	pouze klitikon	%	redupli- kace	%	pouze předmět	%
OI	5	100%	0	0%	0	0%
SUJ – OI	2547	73,6%	602	17,4%	313	9%
SUJ – OD – OI	5119	72,8%	749	10,7%	1160	16,5%

První řádek se zaměřuje na slovesa schopná vyžadovat pouze OI. Jde o ojedinělé příklady, z nichž 4 náleží ke slovesu *bastar* (ve zbývajícím případě jde o zvláštní použití slovesa *amanecer*). Ve všech těchto případech je OI vyjádřen pouze klitikem. Jde o krátká sdělení typu *me basta* ve významu „mít něčeho po krk“.

Velice obvyklé jsou bivalenční konstrukce, kde je OI většinou v antepozici a podmět v postpozici. Jedná se typicky o pocitová slovesa s OI v roli proživatele – těmi nejčastějšími jsou *gustar*, *parecer*, *interesar*, *importar* a *ocurrir*. Patří sem také sloveso *dar* v ustálených výrazech typu *me da la gana*, *me da la impresión*, a v neposlední řadě slovesa označená jako „existenční“: *pasar*, *quedar* či *faltar*. Vidíme, že typickou formou OI je zde klitikon, které je téměř v jedné pětině případů doplněno lexikálním předmětem. Z pouhých 9% je tento OI vyjádřen nereduplikovanou lexikální formou.

Nejčastěji se OI vyskytuje v tranzitivních konstrukcích spolu s předmětem přímým. Zde se rovněž téměř ze tři čtvrtin nachází ve formě klitika, avšak z ostatních dvou možností převažuje forma nezdvojená, zatímco v konstrukcích bivalenčních převažuje reduplikace. V trivalenčních konstrukcích má OI většinou funkci příjemce, cíle či beneficienta. V další kapitole se na sémantické funkce OI podíváme blíže, nyní se zaměříme na předmět přímý.

Tabulka 24	pouze klitikon	%	redupli- kace	%	pouze předmět	%
OD	14	1,5%	0	0%	951	98,5%
SUJ – OD	9474	18,2%	637	1,2%	42031	80,6%
SUJ – OD – OI	738	10,5%	55	0,8%	6235	88,7%

V prvním řádku tabulky 24 jsou existenční slovesa vyžadující pouze přímý předmět. Z tisícovky případů náleží asi polovina slovesu *haber* a druhá polovina slovesu *hacer* ve spojení s časovými údaji (*hace tiempo*) a v konstrukcích o počasí (*hace sol*). Tento předmět se

téměř vždy vyskytuje v plné formě, což je naprosto logické. Sloveso *haber* totiž vyžaduje zpravidla neurčený předmět, který nelze identifikovat z kontextu, jelikož je v povaze tohoto slovesa jej adresátovi představit. Monovalenční *hacer* v obou významech vyžaduje neurčený předmět a již z ustálené povahy obou konstrukcí vyplývá, že tento předmět nelze reduplikovat ani vyjádřit klitikem. Výskyt reduplikace je tedy u obou sloves nulový a v pouhých 14 případech je přímý předmět slovesa *haber* vyjádřen klitikem. Distribuci „monovalenčního OD“ znázorňuje následující tabulka.

Tabulka 25	pouze klitikon	%	redupli-kace	%	pouze předmět	%
haber	14	2,8%	0	0%	490	97,2%
hacer (čas)	0	0%	0	0%	404	100%
hacer (počasí)	0	0%	0	0%	49	100%

Z tabulky 24 dále vyplývá, že velká většina přímých předmětů se vyskytuje v bivalenčních konstrukcích, kde je také nejvyšší procento jak klitického vyjádření, tak reduplikace. V následující tabulce 26 je patnáct nejčastějších sloves tohoto typu, seřazených podle poměrného výskytu reduplikace. Vidíme, že rozdíly mezi nimi jsou obrovské. Představují totiž nadmíru různorodou skupinu. Nejvíce z nich vyjadřuje smyslové vjemy nebo se týká myšlení, liší se však tím, jaký předmět vyžadují. Pokusme se vysvětlit rozdíly v reduplikaci pomocí faktorů, které jsme si rozebrali v kapitole 7.1.

Tabulka 26	pouze klitikon	%	redupli-kace	%	pouze předmět	%
conocer	141	30,2%	13	2,8%	313	67%
mirar	391	49,9%	16	2%	377	48,1%
ver	553	33,3%	28	1,7%	1081	65%
dar	11	1,9%	8	1,4%	559	96,7%
oir	133	27,5%	6	1,2%	345	71,3%
encontrar	85	21,1%	5	1,2%	313	77,7%
hacer	469	22,3%	24	1,1%	1610	76,6%
buscar	110	22,1%	5	1%	382	76,9%
saber	336	16,7%	21	1%	1650	82,2%
recordar	73	13,1%	5	0,9%	478	86%
tener	79	2,7%	25	0,9%	2771	96,4%
creer	111	13,5%	6	0,7%	704	85,7%
pensar	59	9,5%	3	0,5%	562	90%
decir	74	11,4%	2	0,3%	575	88,3%
querer	15	1,7%	0	0%	855	98,3%

První tři slovesa (*conocer*, *mirar*, *ver*) proti ostatním nejčastěji vyžadují jak reduplikovaný, tak i pouhým klitikem vyjádřený předmět. To lze vysvětlit tím, že tento předmět je typicky

specifický a často životné povahy. Naproti tomu tři předposlední slovesa (*creer, pensar, decir*) se většinou pojí s vedlejší větou, z čehož jasně plyne velice nízký podíl reduplikace.

Jelikož čísla znázorňující výskyt reduplikace jsou statisticky nepříliš relevantní, podívejme se ještě blíže na tři slovesa s neobyčejně malým procentem klitického vyjádření (*dar, tener, querer* ve významu „chtít“). První dvě slovesa často tvoří spolu s předmětem ustálená spojení (*dar una vuelta, dar clases, dar un paseo; tener razón, tener 18 años, tener tiempo, tener miedo, tener suerte, tener ganas*). Mezi slovesem a předmětem nestojí předložka *a* a většinou ani člen. Tyto předměty nelze ani reduplikovat, ani nahradit klitikem. Sloveso *querer* se zase nejčastěji pojí s infinitivem, tedy s formou, již nelze reduplikovat (tabulka 15). Podobně jako je tomu u slovesných perifrází, tento infinitiv nelze ani nahradit klitikem. Ekvivalentem výrazu *quiero ver la foto* totiž přísně vzato není *lo quiero*, nýbrž *lo quiero hacer*. Takto lze podle našeho názoru vysvětlit nápadně malý počet klitik ve spojení se slovesem *querer*.

Trivalenční konstrukce mají rovněž významný podíl na výskytu přímého předmětu. Jak ukazuje tabulka 24, oproti konstrukcím bivalenčním je tento OD méně často vyjádřen klitikem a rovněž méně reduplikuje. Pokusme se najít vysvětlení v tabulce 27.

Tabulka 27	pouze klitikon	%	redupli- kace	%	pouze předmět	%
dar I	14	2%	0	0%	701	98%
decir	97	19,1%	3	0,6%	409	80,4%
hacer	9	2%	4	0,9%	443	97,1%
contar	58	23,4%	3	1,2%	187	75,4%
dar II	51	20,6%	1	0,4%	195	78,9%
pedir	31	12,9%	0	0%	210	87,1%
preguntar	21	11,4%	1	0,5%	163	88,1%

Pokud jde o sloveso *dar*, vyskytuje se zde ve dvou různých významech. První je stejné *dar*, jako v tabulce 26, a také se chová podobně. To druhé je obyčejné *dar* ve významu „dát“, jehož OD je typicky neživotný *patiens* bez předložky *a*, a proto je podíl reduplikace velice malý. Sloveso *hacer*, podobně jako *dar I*, tvoří s předmětem ustálená spojení (*hacer caso, hacer daño, hacer falta, hacer un favor*), proto tento OD obvykle nereduplikuje, ani se neobjevuje ve formě klitika. Zbylá slovesa (*decir, contar, pedir, preguntar*) lze souhrnně označit jako „verbální“. Jejich přímým předmětem je většinou sdělení ve formě vedlejší věty, z čehož plyne téměř nulové procento reduplikace.

Zajímavá je teorie J. Riniho¹²², že kategorická shoda se slovesem vyplývá z kategorické přítomnosti daného aktantu. Neexistuje finitní tvar španělského slovesa bez podmětného

¹²² Cf. Rini, 1992. Op. cit., s. 137-138.

afixu, jelikož všechna slovesa vyžadují (explicitní nebo implicitní) podmět. Naproti tomu přítomnost předmětu obvykle závisí na konkrétním významu slovesa. Tak se typicky tranzitivní slovesa mohou vyskytovat i bez OD (*no veo bien, no como por la mañana*) a ditranzitivní slovesa nemusí nutně vyžadovat OI (*ese profesor da mucha tarea*)¹²³. Kdyby byla přítomnost předmětu stejně pravidelná jako přítomnost podmětu, tranzitivní slovesa by se podle Riniho vyznačovala pravidelnou shodou s předmětem. Tak je tomu u sloves typu *gustar, encantar, interesar*, která téměř za všech okolností vyžadují OI, a proto také podléhají pravidelné shodě s tímto předmětem.

Na stejném principu podle Riniho stojí i kategorická reduplikace předmětných osobních zájmen. Ta vyplývá z povinné přítomnosti přízvučného zájmena v kontextech, v nichž je na daný předmět kladen důraz.

Ačkoli Riniho teorie není bez zajímavosti, nepostrádá ani nedostatky. Za prvé nutno podotknout, že existují avalenční slovesa typu *llover*, nevyžadující podmět. Za druhé, přítomnost OI u sloves typu *gustar*, stejně jako reduplikace tohoto OI, není zdaleka pravidelná, vzhledem k tomu, že i tato slovesa mají obvykle více významů s různou valencí. Za třetí, ani reduplikace osobních zájmen neplatí bez výjimek. Nutno shrnout, že v míře shody se slovesem hraje roli více faktorů, jako je gramatikalizace, konkrétní sémantický význam slovesa a jeho aktantů či pragmatická struktura výpovědi.

7.2.2 *Intence*

Viděli jsme, že přímý předmět je ze sémantického hlediska tak rozmanitého charakteru, že jej v tomto smyslu lze stěží uchopit. Naproti tomu předmět nepřímý lze poměrně snadno rozdělit do základních sémantických skupin, tak jak jsme to provedli v kapitole 5.2.1. Nyní si rozebereme tři nejtypičtější sémantické role OI. Podle tabulky 28 se jednotlivé typy OI chovají značně odlišně. Zatímco klasický příjemce má oproti ostatním poměrně vysoký podíl lexikálního vyjádření, u proživatele je zase nejvýraznější tendence reduplikovat – nezdvojená forma je pro tento OI značně netypická.

Tabulka 28	pouze klitikon	%	redupli- kace	%	pouze předmět	%
příjemce	808	65%	124	10%	311	25%
posluchač	2654	79,9%	311	9,4%	356	10,7%
proživatel	1836	79,6%	368	16%	103	4,5%

¹²³ Příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 137.

Tabulka 29 zobrazuje nejčastější slovesa vyžadující OI v roli příjemce tranzitivního děje. Ačkoli jde bezpochyby o prototypickou roli OI, výskyt ve formě klitika je zde o 10% nižší, než je u OI obvyklé (tabulka 7), a rovněž výskyt reduplikace je lehce podprůměrný. Tento nepřímý předmět je totiž ve srovnání s ostatními OI více zasažen daným dějem a v pomyslné hierarchii centralnosti je tedy o něco blíže předmětu přímému.

Tabulka 29	pouze klitikon	%	redupli-kace	%	pouze předmět	%
dar	222	80,7%	30	10,9%	23	8,4%
ofrecer	85	65,4%	10	7,7%	35	26,9%
entregar	40	50,6%	9	11,4%	30	38%
devolver	51	70,8%	7	9,7%	14	19,4%
dejar	41	58,6%	13	18,6%	16	22,9%

V tabulce 30 jsou slovesa verbálního charakteru vyžadující OD ve formě vedlejší věty. OI zde vystupuje jako posluchač neboli příjemce sdělení. Lze soudit, že právě větší fonetická relevance OD je příčinou častého výskytu OI ve formě klitika. Navíc nemůže být tento předmět verbálním dějem tolik zasažen, jako dějem mechanickým.

Tabulka 30	pouze klitikon	%	redupli-kace	%	pouze předmět	%
decir	760	88,7%	75	8,8%	22	2,6%
preguntar	238	74,1%	51	15,9%	32	10%
contar	238	87,2%	31	11,4%	4	1,5%
pedir	171	68,1%	26	10,4%	54	21,5%
hablar	186	81,2%	23	10%	20	8,7%

Velice osobitou a zároveň početnou skupinou jsou OI v roli proživatele, které se pojí s „pocitovými“ slovesy (tabulka 31). Tyto OI se téměř nevyskytují v nereduplikované formě, poněvadž reduplikace je zde prakticky povinná. Svou povahou se totiž velice blíží podmětu, a to jak typickou antepozicí, tak právě sémantickou rolí proživatele, v níž může rovněž vystupovat i předmět. Sémantickým ekvivalentem těchto bivalenčních konstrukcí OI – SUJ je schéma SUJ – OD: například výraz *a mí me encanta el teatro* lze vyjádřit analogicky jako *yo adoro el teatro*. Nepřímý předmět má tedy v těchto větách centralnější charakter, nežli předmět, který stojí za slovesem a často má dokonce formu vedlejší věty.

Tabulka 31	pouze klitikon	%	redupli-kace	%	pouze předmět	%
gustar	347	74%	119	25,4%	3	0,6%
parecer	382	88,8%	46	10,7%	2	0,5%
importar	104	72,2%	38	26,6%	1	0,7%
ocurrirse	89	71,8%	35	28,2%	0	0%
interesar	62	76,5%	11	13,6%	8	10%

7.3 Vlastnosti výpovědi

Struktura výpovědi patří mezi nejdůležitější faktory reduplikace. Velmi zjednodušeně řečeno se jedná o pořadí slov a intonaci. My jsme tyto dva jevy pojmenovali podle nejnovější Mluvnice současné španělštiny¹²⁴ – budeme mluvit o komunikační a informační struktuře. Struktura komunikační má vnitřní povahu. Na začátku výpovědi stojí téma neboli základ výpovědi a následuje réma, které o tématu něco vypovídá. Informační struktura je povahy vnější. Východisko (tópico) je část výpovědi, známá z předchozího kontextu, zatímco jádro (foco) přináší novou informaci, kontextově nezapojenou. Obvykle je východisko tématem výpovědi a jádro se shoduje s rématem.

7.3.1 Komunikační struktura

Předmět ve španělštině, stejně jako v češtině, stojí typicky v rématické pozici za slovesem, tedy v postpozici. V případě antepozice pak mluvíme o tematizaci předmětu. Jelikož se jedná o příznakovou pozici, tematizovaný předmět má mnohem větší tendenci reduplikovat, než předmět v postpozici¹²⁵.

„La tematicidad implica topicalidad y es también una característica del sujeto; por lo que la duplicación marca la proximidad semántico-pragmática del [objeto] con el sujeto y, al mismo tiempo, contribuye a distinguirlo de él.“¹²⁶ Skutečnost, že tematizovaný předmět má výraznou tendenci reduplikovat, lze podle tohoto výroku vysvětlit dvěma příčinami. Za prvé, rématická pozice je typická pro podmět, a blízkost podmětu se projevuje právě reduplikací, tedy shodou s predikátem. Za druhé, právě tato blízkost podmětu vytváří potřebu předmětu se od něj formálně odlišit, což je možné jak pomocí předložky *a*, tak prostřednictvím reduplikace.

V tabulce 1 jsme viděli, že zatímco přímý předmět je tematizován v pouhých 2% případech, u předmětu nepřímého je antepozice záležitostí jedné pětiny, což odpovídá centrálnější povaze OI oproti OD. OI tvoří obvykle téma výpovědi především ve spojení s pocitovými slovesy jako *gustar*, *parecer* či *importar*, s nimiž také téměř vždy podléhá reduplikaci. Tabulka 32 znázorňuje distribuci reduplikace v závislosti na pozici předmětu.

Tabulka 32	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
antepozice	547	28	95,1%	490	564	46,5%
postpozice	913	1475	38,2%	397	50256	0,8%

¹²⁴ Cf. Zavadil – Čermák, 2010. Op. cit., s. 418-421.

¹²⁵ Ještě výrazněji se chová předmět dislokovaný, oddělený od zbytku věty čárkou, jehož spojení s větou se projevuje bezpodmínečnou reduplikací. Jak jsme však uvedli v kapitole 3.1.1, případy dislokace se v této práci nebudeme zabývat.

¹²⁶ García-Miguel – Vázquez Rozas. Op. cit., s. 54.

Pro nepřímý předmět v antepozici je reduplikace téměř pravidlem, zdvojování přímého předmětu v postpozici je v psaném jazyce naopak výjimkou. Z 28 výskytů nezdvojeného OI v antepozici náleží 8 slovesu *añadir*. Mezi reduplikovanými OD v postpozici je 134 osobních zájmen a 147 tvarů kvantifikátoru *todo* – obojí představuje výjimku z pravidla, že OD v postpozici nereduplikuje. Z těchto údajů je patrné, že tématická struktura hraje v existenci našeho fenoménu nemalou roli.

7.3.2 *Informační struktura*

„En cuanto a la relación entre el sistema del tema y el sistema de la información, Halliday afirma que, aunque ambos son independientes, en aquellos casos en que la estructura de la información es no marcada, el tema constituye información dada.“¹²⁷ Obecně vsutku platí, že téma výpovědi se shoduje s východiskem (tópico), a právě na základě této skutečnosti lze také vysvětlit tendenci tematizovaného předmětu podléhat reduplikaci. Téma, které je zároveň východiskem, se obvykle shoduje s predikátem. Naopak fokalizace tématu – kdy na sebe téma bere intonační důraz a stává se jádrem (foco) – reduplikaci vylučuje.

Východisko představuje informaci známou z kontextu, ovšem v nejširším smyslu tohoto slova. Může se jednat o zmínku v předchozí větě či výpovědi, o skutečnost obecně známou či přinejmenším známou mluvčímu a adresátovi, anebo zahrnující samotné účastníky mluvního aktu. Předmět splňující některou z těchto podmínek obvykle podléhá reduplikaci. Naproti tomu jádro představuje informaci novou či nečekanou, překvapivou. Předměty s tímto charakterem obvykle nereduplikují.

Osobní zájmena mají inherentně charakter východiska. Zatímco zájmena třetí osoby se vztahují k osobám známým z předchozího kontextu (anaforický význam), zájmena první a druhé osoby odkazují k účastníkům mluvního aktu (deiktický význam)¹²⁸. Z toho důvodu podléhají povinné reduplikaci. Ojedinelé případy nezdvojených osobních zájmen lze považovat za fokalizované, tedy mající kontrastivní význam: „El foco marca información “nueva“, que debe interpretarse como contrastiva si el elemento focalizado es anafórico.“¹²⁹ Na kontrastu mezi východiskem a jádrem je postaven pojem „topikalita“, který rozebereme v kapitole 8.1.

¹²⁷ Vázquez Rozas. Op. cit., s. 98.

¹²⁸ Cf. ibid., s. 98.

¹²⁹ García-Miguel. Op. cit., s. 399.

7.4 Registr

Ačkoli se reduplikace předmětu gramatikalizovala do dnešní podoby již na počátku 17. století¹³⁰, byla vždy považována za projev nedbalosti či bezprostřednosti, vlastní hovorovému jazyku. Skutečně platí, že čím formálnější je daný projev, tím řidší je výskyt reduplikace¹³¹. Reduplikace OD v postpozici je ve většině dialektů dodnes spojována s nevzdělaností a nekultivovaností. Zvláštnosti jednotlivých dialektů, které zde uvedeme, platí především pro nevzdělané nižší vrstvy obyvatel, zatímco lidé vzdělanější, s vyšším sociálním statutem, mají tendenci se přidržovat normy. Podívejme se na tyto faktory blíže.

7.4.1 Jazyk mluvený a psaný

Dosud jsme se v našem výzkumu zabývali pouze jazykem psaným, z důvodů uvedených v kapitole 2. Nyní je na čase ověřit rozdíl v reduplikaci mezi psaným a mluveným projevem. Tabulka 33 ukazuje, že tento rozdíl je skutečně výrazný. Lze jej vysvětlit tím, že mluvený jazyk je spontánnější a většinou se vymyká „normální“ syntaktické struktuře. Dislokace je zde tudíž běžným jevem a jak jsme uvedli v kapitole 3.1.1, dislokovaný předmět bývá vždy zdvojen odpovídajícím klitikem. I nedislokovaný předmět je však v mluveném projevu častěji reduplikován za účelem větší srozumitelnosti.

Tabulka 33	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
psaný jazyk	1531	1593	49%	908	56313	1,6%
mluvený jazyk	591	109	84,4%	447	10097	4,2%

Jelikož skutečně platí, že reduplikace má stále poněkud nižší sociální status, je logické, že v psaném projevu, který klade větší důraz na kultivovanost a gramatickou správnost, je tendence se zdvojování vyhýbat. V čistě formálních textech, jako jsou různé dokumenty se striktně danou formou, se reduplikace objevuje zcela minimálně. Příčinou je mimo jiné jejich konzervativní až archaický charakter. To souhlasí s pohledem na reduplikaci jako na fenomén ve fázi vývoje. Je přirozené, že kterýkoli jazykový jev se nejprve projeví v jazyce mluveném, a až v jisté fázi rozšíření se začne považovat za ukotvený v jazykové struktuře, a tudíž uplatňovat se vzrůstající pravidelností i v psaném projevu.

Reduplikace předmětu v tématické pozici před slovesem je mnohem gramatikalizovanější než u předmětu v postpozici, lze tedy předpokládat, že nepodléhá v takové míře rozdílu mezi psaným a mluveným jazykem. V tabulkách 34 a 35 jsme srovnali výskyt reduplikace v

¹³⁰ Cf. Rini, 1990. Op. cit.

¹³¹ Cf. Vázquez Rozas. Op. cit., s. 101.

anteponci a v postponci u obou předmětů a vskutku to vypadá, že způsob jazykového projevu ovlivňuje větší měrou reduplikaci předmětu v nepříznakové pozici za slovesem – rozdíl mezi psanou a mluvenou formou se zdá být výraznější u postpozice.

Tabulka 34	OI v antepozici			OI v postpozici		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
psaný jazyk	547	28	95,1%	913	1475	38,2%
mluvený jazyk	387	4	99%	167	100	62,5%

Tabulka 35	OD v antepozici			OD v postpozici		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
psaný jazyk	490	564	46,5%	397	50248	0,8%
mluvený jazyk	261	178	59,5%	131	8712	1,5%

7.4.2 Regionální registr

Co se týče rozdílů mezi jednotlivými dialekty španělštiny, zdá se, že tyto dialekty se od sebe liší především v možnosti reduplikace přímého předmětu v postpozici (kapitola 5.2.2). Podívejme se na regionální distribuci reduplikace do naší databáze, která rozlišuje mezi Španělskem a Latinskou Amerikou. Tabulka 36 zobrazuje rozdíl mezi evropskou a americkou variantou psaného jazyka.

Tabulka 36	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
Španělsko	1196	1391	46,2%	765	44739	1,7%
Amerika	335	202	62,4%	143	11574	1,2%

Jelikož je obecně známo, že v některých amerických dialektech je oproti evropské variantě běžná reduplikace OD v postpozici, dalo by se očekávat, že v americké části korpusu bude výrazně větší celkový podíl zdvojených OD. Navzdory tomuto předpokladu tabulka 36 ukazuje opak – reduplikace OD je mírně častější ve Španělsku. Vysvětlení lze možná nalézt v leismu rozšířeném ve velké části Španělska. V našem poměrně malém korpusu jistě záleží na konkrétních oblastech, ze kterých pocházejí jednotlivé texty či jejich autoři. Neméně překvapivá je skutečnost, že americká španělština má větší podíl zdvojeného předmětu nepřímého. To souhlasí s tvrzením V. Belloro, že výzkumy regionálních korpusů prokázaly téměř generalizovanou reduplikaci OI v roli příjemce v mnoha amerických dialektech¹³².

¹³² Cf. Belloro. Op. cit., s. 15.

Tabulka 37 zobrazuje výskyt reduplikace ve třech mluvených subkorpusech, tvořících součást našeho korpusu. Pro velký počet nezdvojených OD bohužel nelze od sebe oddělit mluvenou španělštinu madridskou od dialektu sevillského. Oproti španělským dialektům je vidět mírná převaha reduplikace v dialektu argentinském – rozdíl je opět větší u předmětu nepřímého. Z porovnání obou tabulek lze vyvodit, že rozdíl mezi evropskou a americkou španělštinou je o něco výraznější v projevu psaném než v projevu mluveném. To možná (spolu s překvapivými údaji v první tabulce) svědčí o tom, že obecně přijatá norma je vždy za skutečným územ o několik kroků pozadu.

Tabulka 37	OI			OD		
	+ redupl.	- redupl.	%	+ redupl.	- redupl.	%
Madrid + Sevilla	453	101	81,7%	335	7588	4,2%
Buenos Aires	138	8	94,5%	112	2509	4,3%

Nyní se podívejme, jak ovlivňují reduplikaci dvě regionální variace – **leismus a laismus**. Oba tyto jevy jsou propojené – laismus je možný pouze v přítomnosti leismu. Leismus však neimplikuje laismus, je mnohem rozšířenější, a to i v Latinské Americe. Typickým dialektem, v němž fungují obě variace, je madridská španělština. Leismus je zde aplikován na osoby mužského rodu ve funkci OD (57a), laismus na OI rodu ženského (57b). Jak ovšem vyplývá ze studie M. Suñer¹³³, v tomto dialektu nerozhoduje o reduplikaci tvar klitika, nýbrž vlastnosti předmětu. Tak u nespecifického OD není reduplikace možná ani prostřednictvím dativního *le* (57c). Naopak specifické OD lze v Madridu zdvojit i bez pomoci leismu (57d).

- (57) a. No *le* he oído *a ese señor*.
 b. *La* dejó sus libros *a su sobrina*.
 c. **Le* necesitan *a un cocinero* que prepare sushi.¹³⁴
 d. Me ha costado despertarlo *a don Lorenzo*.¹³⁵

Jinak je tomu v dialektu baskickém. Jak jsme uvedli v kapitole 5.2.2, leismus je zde rozšířený na životné OD rodu mužského (58a) i ženského (58b). Příčinu lze najít v baskičtině, která nerozlišuje rod, a proto je pro bilingvní mluvčí obtížné ho ve španělštině rozlišit. Jako nejnadanější řešení se tedy ukazuje použití univerzálního klitika *le*. Baskický leismus také pozitivně ovlivňuje reduplikaci OD, což lze vysvětlit tím, že dativní klitikon oproti akuzativnímu nerozlišuje rod, nýbrž jen osobu a číslo. Tím se více blíží povaze slovesného afixu a je proto častějším nástrojem shody.

¹³³ Cf. Suñer, Margarita. Dialectal variation and clitic-doubled direct objects. In *Studies in romance linguistics*. Ed. C. Kirschner – J. DeCesaris. Amsterdam : Benjamins, 1989, s. 384-387.

¹³⁴ Všechny příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 384-387.

¹³⁵ Příklad byl převzat z Belloro. *Op. cit.*, s. 52.

- (58) a. ¿Estamos bien educándoles a los niños?
b. *Le acompañabas a una chica, o le sacabas del baile.*¹³⁶

Častější zdvojování předmětu v baskické španělštině oproti jiným dialektům podporuje teorie o přímém **vlivu baskičtiny** na reduplikaci. Pro baskické sloveso je totiž charakteristická pronominální inkorporace agentu, patientu i beneficiantu¹³⁷. Proto někteří autoři hovoří „předmětné konjugaci“, k níž podle nich směřuje i španělština¹³⁸. Podle mnohých stála baskičtina u samotného zrodu španělštiny a určila její specifické rysy v rámci ostatních románských jazyků. Podle E. Alarose je španělština v podstatě „un latín vasconizado“¹³⁹. Co se týče reduplikace, je pravděpodobnější, že vznikla z vnitřních příčin jazyka, a vliv baskičtiny na její vývoj je spíše kvantitativní povahy anebo pouze nepřímý – způsobený rozšířeným leismem.

V každém případě lze konstatovat, že oba typy předmětu v baskické španělštině reduplikují o něco častěji, než je obvyklé, a že zdvojování přímého předmětu je příznivě ovlivněno leismem, aplikovaným na životné OD. Klitika přímého předmětu neživotného jsou naopak v některých kontextech zcela vynechávána – například u antepozice OD (59a) či v přítomnosti dativního klitika (59b). Tomuto jevu se říká „objeto nulo“ a je v komplementární distribuci s leismem, a potažmo s reduplikací, podle rysu životnosti. Příčinu tohoto jevu lze téměř s určitostí připsat baskičtině.

- (59) a. Todo lo que tenías aquí ya Ø tenías vendido.
b. *Me agarró el collar y me Ø rompió.*¹⁴⁰

Vlivu baskičtiny jak na leismus a reduplikaci, tak na fenomén „objeto nulo“ nasvědčuje skutečnost, že další dva španělské dialekty se chovají velice podobně – andská španělština a dialekt quiteño. Obě varianty jsou v **kontaktu s kečujštinou**, neindoevropským jazykem, který má mnoho společných rysů s baskičtinou¹⁴¹. Již zmíněný ekvádorský dialekt (kapitola 5.2.2) se vyznačuje generalizovaným leismem. Zcela tu tedy vymizela distinkce pádu a rodu, jedinými klitiky pro předmět ve třetí osobě jsou v tomto dialektu *le* y *les*. Díky kategorickému leismu je zde rozšířená i reduplikace OD v postpozici (60). Klitika OD neživotného a určitého charakteru jsou naopak – podobně jako v baskickém dialektu – vynechávána, a to ve větách s

¹³⁶ Oba příklady byly převzaty z Fernández-Ordóñez, Inés. Leísmo, laísmo y loísmo. In *Gramática descriptiva de la lengua española*. Ed. Ignacio Bosque – Violeta Demonte. Madrid : Espasa Calpe, 1999, vol. I, s. 1352.

¹³⁷ Cf. Zavadil, Bohumil. *Baskičtina : lingvistická interpretace*. Praha : Karolinum, 2010, s. 71.

¹³⁸ Cf. Llorente – Mondéjar. Op. cit.

¹³⁹ Alarcos Lorach, Emilio. *El español, lengua milenaria*. Valladolid : Ámbito, 1982, s. 14. Cit. podle Urrutia Cárdenas – Fernández Ulloa. Op. cit., s. 86.

¹⁴⁰ Oba příklady byly převzaty z Fernández-Ordóñez. Op. cit., s. 1351.

¹⁴¹ Cf. Landa. Op. cit.

OD v tématické pozici¹⁴² (61a), s antecedentem v předcházející větě (61b), či v přítomnosti klitika OI u ditranzitivních sloves¹⁴³ (61c).

- (60) a. *Le conoció a mamá.*
b. *Les calentará a los pollitos.*
c. *Le contrataré al taxi.*
- (61) a. *La leche Ø vendían a \$ 1.20.*
b. *Me dejaban la proforma para que yo Ø vea.*
c. *Le Ø vamos a entregar ahora.*¹⁴⁴

Andská španělština, kterou se mluví v horských oblastech Peru a Bolívie, má podobný charakter jako quiteño. Oproti ekvádorskému dialektu si však tato varianta udržela distinkci pádu, a naopak ztratila kromě rodu i kategorii čísla. Pro přímý předmět ve třetí osobě tedy existuje jediný klitikon *lo*, nezávisle na rodě a čísle (62), zatímco dativní *le* se používá pro nepřímé předměty v singuláru i v plurálu. Reduplikace OD v postpozici je navíc v andském dialektu téměř pravidlem, a to u všech OD životných i neživotných, určitých i neurčitých¹⁴⁵ (63). Akuzativní klitikon zde občas chybí jen u tematizovaných OD (64).

- (62) a. *Fui a ver la carretera. Ya lo habían arreglado.*
b. *Comienza a hacer esas ojotas, esas sandalias y lo venden.*
- (63) a. *Lo veía las armas.*
b. *Traémelo un vaso de agua.*
- (64) *A la chica Ø he visto en misa.*¹⁴⁶

Generalizovanou reduplikací přímého předmětu v postpozici se vyznačují také varianty mexické španělštiny ovlivněné jazykem **nahuatl** a **mayskými jazyky**¹⁴⁷. Dialekty v Paraguayi a na severozápadě Argentiny, které jsou v kontaktu s jazykem **guaraní**, zase mají společné rysy s variantou ekvádorskou. Na rozdíl od ní zde však vymizela i distinkce čísla a jediným klitikem pro třetí osobu, nezávisle na typu předmětu, se tak stává dativní *le* (65). Další anomálií v této oblasti, způsobenou vlivem jazyka guaraní, je možnost použití nezdojeného osobního zájmena namísto odpovídajícího klitika¹⁴⁸ (66).

- (65) a. *Le saludo a la señora.*
b. *Es la edad más pesada para criarle a los chicos.*

¹⁴² Tato anomálie zřejmě vznikla vlivem kečujštiny, v níž je kanonická pozice předmětu před slovesem.

¹⁴³ Cf. Fernández-Ordóñez. Op. cit., s. 1341-1342. Vynechávání klitika OD u ditranzitivních sloves je logické, vzhledem k tomu, že by jinak vedle sebe stála dvě dativní klitika.

¹⁴⁴ Příklady byly převzaty z ibid., s. 1342.

¹⁴⁵ Cf. ibid., s. 1343-1345.

¹⁴⁶ Příklady byly převzaty z ibid., s. 1343-1345.

¹⁴⁷ Cf. ibid., s. 1347.

¹⁴⁸ Cf. ibid., s. 1347-1349.

(66) Después de descansar invité *a él* para salir a pasear.¹⁴⁹

Na závěr této kapitoly můžeme shrnout, že vliv neindoevropských jazyků, které jsou v kontaktu se španělštinou, na fenomén reduplikace je nepopíratelný. Tento vliv lze však ve všech případech považovat spíše za nepřímý, neboť zmíněné jazyky primárně ovlivňují paradigmaticku španělských klitik, a změny v paradigmatu pak vedou k odlišné distribuci reduplikace. Podobnost mezi jednotlivými dialekty lze vysvětlit tím, že všechny tyto jazyky mají společný rys: postrádají flexivní kategorii rodu¹⁵⁰.

7.5 Shrnutí

V této rozsáhlé kapitole 7 jsme uvedli všechny důležité faktory, které mají vliv na fenomén reduplikace. Dalo by se říci, že některé z nich jsou **primární**, zatímco jiné jsou spíše **sekundární** povahy, tj. jsou pouhým projevem faktorů primárních. Tak například reduplikace jednotlivých slovních druhů závisí na jejich inherentních vlastnostech jako životnost či určitost, z čehož plyne téměř kategorické zdvojování osobních zájmen. Tématickou pozici předmětu lze většinou považovat za projev topikalizace, z čehož vyplývá výrazný sklon tematizovaného předmětu k reduplikaci. Ve výjimečných případech, kdy je předmět v antepozici fokalizován, je naopak reduplikace vyloučena. Slovesná valence a intence se projevují především v charakteru předmětu, který dané sloveso vyžaduje, a v informační struktuře typické pro toto sloveso. A konečně spojitost reduplikace s výskytem předložky *a* lze jednoduše vysvětlit tím, že zdvojení předmětu závisí vesměs na stejných faktorech jako přítomnost této předložky. Podobnými slovy hovoří o faktorech reduplikace García-Miguel:

En el caso de la concordancia con el objeto, parece claro que las posibilidades de ‘duplicación’ están condicionadas por rasgos inherentes de los participantes, como la animación y la determinación, y sobre todo por factores informativos. Los dos primeros aspectos están en la base de la obligatoriedad de la concordancia con los pronombres personales (tónicos) y también en su mayor frecuencia relativa con frases nominales de referente animado y/o definido. Los factores informativos se manifiestan en la concordancia con el CDIR tematizado no focalizado y en la correlación entre duplicación de CIND e información conocida. En conjunto, la concordancia con los objetos es más factible en aquellos casos en que éstos guardan mayores semejanzas con el sujeto, siguiendo una tendencia análoga (ya que no idéntica) a la que rige el uso de la preposición *a*¹⁵¹.

¹⁴⁹ Příklady byly převzaty z *ibid.*, s. 1348-1349.

¹⁵⁰ Cf. *ibid.*, s. 1355.

¹⁵¹ García-Miguel. *Op. cit.*, s. 394.

Za primární či základní faktory určující výskyt reduplikace lze tedy považovat **životnost, určitost a informační strukturu**. Jak obě řečené vlastnosti předmětu, tak charakter východiska výpovědi jsou typické pro podmět, tedy aktant na nejvyšší pozici v hierarchii centrálnosti, který se vyznačuje kategorickou shodou s predikátem. Čím je předmět v této hierarchii blíže podmětu, tím má silnější tendenci shodovat se s predikátem, a projevem této shody je reduplikace. K těmto vnitřním faktorům nutno přičíst ještě vlivy vnější povahy, tedy sociální a regionální **registr** a míru formálnosti jazykového projevu.

8. SHRNUJÍCÍ POJMY

Mnoho autorů se pokusilo vysvětlit reduplikaci na základě jednoho jediného faktoru. To je možné provést dvěma způsoby, jež se často navzájem prolínají. Jednak lze shrnout všechny faktory, které jsme označili jako vnitřní, pod jeden pojem a vysvětlit, že tento pojem v sobě zmíněné faktory zahrnuje. Druhou možností je vytyčit jediný faktor a označit ho za typický projev jisté abstraktní vlastnosti, která je pro reduplikaci zcela určující. Uvidíme, že všechny shrnující pojmy se z velké části překrývají, což je pochopitelné, a že záleží na konkrétní definici, jaké faktory v sobě daný pojem obsahuje.

J. M. García-Miguel a V. Vázquez¹⁵² shrnuli všechny vnitřní faktory pod pojem „**centrálnoř**“, čistě abstraktní vlastnoř graduální povahy, kterou lze zjednoduřeně definovat jako blízkost podmětu. Míra centrálnosti tedy závisí na míře různých znaků typických pro podmět, které společně vytvářejí kontinuum. Autoři této koncepce mluví o souhře dvou abstraktních vlastnoř: „**agentividad**“ (schopnoř zasahovat do děje) a „**topicalidad**“ (topikalita). „[La] agentividad es un concepto pluridimensional en el que confluyen factores como la animación, el control, la intención, la efectividad, etc., que se entienden habitualmente a modo de jerarquías o continuos. Por su parte, la topicalidad es también gradual e incluye los conceptos de tematicidad, información dada y carga anafórica.“¹⁵³ Tyto dva abstraktní pojmy se formálně projevují ve faktorech jako životnoř, určitost či pořadí ve větě. A jelikož vůbec nejdůležitějším formálním projevem centrálnosti je shoda s predikátem, bude míra reduplikace předmětu záviset na souhře těchto dvou základních vlastnoř.

C. Silva-Corvalán¹⁵⁴ rovněž pracuje s pojmem „**topikalita**“, do něhož však zahrnuje i ostatní faktory, včetně životnoř a určitosti. M. Suñer¹⁵⁵ zavádí termín „**specifičnost**“, který souvisí s určitostí, avšak zdaleka se s ní neshoduje a pro reduplikaci je na rozdíl od určitosti rozhodující. Na informační struktuře je založená „**akcesibilita**“, kterou považují za určující faktor jak V. Belloro¹⁵⁶, tak V. Vázquez spolu s M. Garcíou¹⁵⁷. Podívejme se nyní blíže na tyto tři pojmy.

¹⁵² Cf. García-Miguel – Vázquez Rozas. Op. cit.

¹⁵³ Ibid., s. 51.

¹⁵⁴ Cf. Silva-Corvalán. Op. cit.

¹⁵⁵ Cf. Suñer. Op. cit.

¹⁵⁶ Cf. Belloro. Op. cit.

¹⁵⁷ Cf. Vázquez Rozas – García Salido. Op. cit.

8.1 Topikalita

C. Sliva-Corvalán považuje topikalitu za zcela určující faktor reduplikace: „Z hlediska diachronního i synchronního se zdá, že výskyt klitik narůstá zároveň ze vzrůstající topikalitou nominální fráze ve funkci předmětu¹⁵⁸.“ Tato teorie vychází z teze T. Givóna¹⁵⁹, že „gramatická shoda vzniká ze shody východiska se slovesem¹⁶⁰.“ Podle Givóna lze původ slovesné shody hledat v konstrukcích, kde je „topikalizovaný“ (tedy tematizovaný) aktant, izolovaný od zbytku věty (tedy dislokovaný), zdvojen příslušným zájmenem. Gramatikalizací těchto konstrukcí pak vzniká pravidelná shoda slovesa s daným aktantem.

Topikalita je podle Givóna graduální povahy – je to relativní míra, v jaké skutečnost, ke které se daný aktant vztahuje, považujeme za známou a předvídatelnou, anebo naopak překvapivou či v centru pozornosti¹⁶¹. Silva-Corvalán považuje za vlastnosti ovlivňující míru topikalitity jak tématickou strukturu – tematizovaný předmět většinou odpovídá východisku – , tak i určitost či životnost. Givón vytvořil hierarchii topikalitity, kterou lze schematizovat následujícím způsobem¹⁶²:

1. životný > neživotný
2. určitý > neurčitý
3. první osoba > druhá osoba > třetí osoba
4. nominativ > dativ > akuzativ

Je pravda, že všechny zmíněné vlastnosti mají vliv na relativní topikalitu daného aktantu i na míru jeho shody se slovesem. Proti využití Givónovy hypotézy jako vysvětlení samotného původu reduplikace lze však uvést silné argumenty. Za prvé, španělská reduplikace se poprvé neobjevila u dislokovaných topikalizovaných předmětů, jak by odpovídalo této teorii, nýbrž u předmětů zájmeného charakteru, u nichž koordinací docházelo k oslabení přízvuku a bylo nutné je zdůraznit reduplikací (kapitola 3.4). Navíc i kdyby tomu bylo tak, jak tvrdí Givón, dislokace by musela být velice častým jevem, aby mohla vést k tak rozsáhlé gramatikalizaci. Přestože je však topikalizace předmětu vcelku obvyklá, u její extrémní dislokované podoby tomu tak není¹⁶³. Koncept topikalitity tedy, zdá se, nepřináší k našemu tématu nic výrazně nového, pouze shrnuje faktory ovlivňující reduplikaci pod jediný termín.

¹⁵⁸ „Both diachronically and synchronically, the occurrence of the clitic is shown to increase along a scale of increasing topicality of the object noun phrase.“ Silva-Corvalán. Op. cit., s. 555.

¹⁵⁹ Cf. Givón, Talmy. Topic, pronoun and grammatical agreement. In *Subject and Topic*. Ed. Charles Li. New York : Academic Press, 1976, s. 151-188.

¹⁶⁰ „gramatical agreement arises from topic-verb agreement“. Podle Givóna se shoda podmětu s přísudkem zrodila z topikalizované povahy podmětu. Silva-Corvalán. Op. cit., s. 556.

¹⁶¹ Cf. García-Miguel. Op. cit., s. 400.

¹⁶² Schéma bylo převzato ze Silva-Corvalán. Op. cit., s. 559 a mírně upraveno.

¹⁶³ Vázquez Rozas – García Salido. Op. cit., s. 17.

8.2 Specifičnost

V kapitole 7.1.4 jsme uvedli, že sémantickým korelátem určitosti je identifikovatelnost neboli možnost identifikace dané skutečnosti na základě kontextu. M. Suñer používá ve stejném smyslu termín „**specifičnost**“¹⁶⁴. Zatímco určitost je gramatická kategorie s různými významy, specifičnost je pojem sémanticko-pragmatický, jehož význam se jen zčásti překrývá s určitostí. Podle M. Suñer není relevantním faktorem pro reduplikaci přímého předmětu – vedle životnosti – určitost, nýbrž specifičnost. V dialektu porteño (Buenos Aires), kde je běžná reduplikace OD v postpozici, není možné zdvojit nespecifický OD, ačkoli splňuje podmínku životnosti i určitosti (67a). A naopak lze zdvojit i neurčitý OD, je-li specifického charakteru (67b)¹⁶⁵.

(67) a. (**Lo*) alabarán *al niño* que termine primero.

b. Diariamente, *la escuchaba a una mujer* que cantaba tangos.

Suñer vysvětluje tento fenomén tím, že specifičnost je inherentní vlastností akuzativních klitik. A jelikož se reduplikovaný předmět musí shodovat ve všech rysech s příslušným klitikem, musí mít reduplikovaný OD také nutně specifický charakter. Reduplikace předmětu nepřímého naproti tomu podobným omezením nepodléhá (68), jelikož dativní klitikon postrádá tento rys specifičnosti¹⁶⁶. Proti tomuto tvrzení však V. Vázquez uvádí příklady určitých OI obecného významu, které nepodléhají reduplikaci (69). Tyto OI lze interpretovat jako nespecifické¹⁶⁷.

(68) (*Se*) lo darán *al niño* que termine primero.

(69) a. Es un tipo que gusta *a las mujeres*.

b. Bueno, yo creo que ella es frígida, que tiene miedo *al hombre*.

Problém zřejmě spočívá v různém pojetí specifičnosti u obou autorek. Podívejme se proto nyní na koncepci V. Belloro¹⁶⁸, která zkoumá faktory pro reduplikaci OD v dialektu porteño. Tato argentinská autorka chápe specifičnost a identifikovatelnost jako dva různé pojmy. **Identifikovatelnost** je schopnost adresáta rozpoznat skutečnost, ke které mluvčí odkazuje, na základě předchozího kontextu nebo jako obecně či jemu osobně známou. Je považována za sémantický korelát určitosti. Specifičnost je pak záměr mluvčího vztahovat se ke konkrétní, jemu známé skutečnosti. Belloro rozdíl mezi oběma pojmy shrnuje takto: specifické je to, co

¹⁶⁴ „I am using the term specific as equivalent to identifiable.“ Suñer, 1989. Op. cit., s. 379.

¹⁶⁵ Cf. Suñer, 1988. Op. cit., s. 178. Oba příklady byly převzaty z téhož.

¹⁶⁶ Cf. ibid., s. 199-200.

¹⁶⁷ Cf. Vázquez Rozas. Op. cit., s. 95. Oba příklady byly převzaty z téhož.

¹⁶⁸ Cf. Belloro. Op. cit., s. 79-116.

je známé mluvčímu („speaker-dependent notion“), zatímco identifikovatelné je to, co je známé adresátovi („hearer-dependent notion“).

Tak například určité předměty obecného významu (70a) rozhodně nejsou specifické, ale zato jsou identifikovatelné – mluvčí předpokládá, že adresát má v hlavě nějakou představu o skutečnosti, k níž se daný předmět vztahuje. Naopak předmět s neurčitým členem, je-li blíže specifikovaný (70b), je přirozeně specifický, avšak z užití neurčitého členu vyplývá, že pro adresáta je neidentifikovatelný. Předmět, který je specifikovaný vedlejší větou v subjunktivu (70c), není ani specifický, ani identifikovatelný. Zato předmět určitého charakteru bez bližší specifikace (70d) je zároveň specifický i identifikovatelný.

- (70) a. Es un tipo que (?las) adora a las mujeres.
b. Diariamente, (la) escuchaba a una mujer que cantaba tangos.
c. (*Lo) alabarán al niño que termine primero.
d. (Lo) premiaron a Pablo.

Jelikož oba pojmy jsou abstraktní a projevují se rozličnými formálními prostředky, nelze pomocí výzkumu korpusu určit jejich souvislost s reduplikací. Z nahodilých příkladů (70) můžeme vyvodit několik obecných rysů specifičnosti a identifikovatelnosti. Specifičnost postrádají předměty obecného významu či předměty vymezené vedlejší větou v subjunktivu. Neidentifikovatelné jsou předměty neurčité či neurčené a též předměty s vedlejší větou v subjunktivu.

Suñer považuje za rozhodující faktor pro reduplikaci OD v postpozici specifičnost, Belloro přikládá rozhodující význam identifikovatelnosti. Ačkoli první či druhá teze může platit pro zmíněný argentinský dialekt, v jiných dialektech mohou platit pro reduplikaci OD zase jiná pravidla. V každém případě mají oba faktory na reduplikaci OD bezpochyby vliv, ale jelikož jsou oba pojmy velice abstraktní, nelze jejich vliv potvrdit ani vyvrátit. Co se týče OI, podle našeho názoru mohou oba faktory jeho reduplikaci ovlivňovat podobně, jako je tomu u OD. Žádný výzkum se však přímo těmito faktory u OI nezabývá¹⁶⁹ a obecně jsou považovány za relevantní pouze pro OD.

¹⁶⁹ Výjimkou jsou zmíněné příklady generických OI ve Vázquez Rozas. Op. cit., s. 95.

8.3 Akcesibilita

Reduplikaci obou předmětů zasazuje do širšího teoretického rámce koncept „akcesibility“ („accessibility“ – přístupnost, dostupnost). Podle V. Belloro tento pojem umožňuje vyjádřit jednotlivé stupně identifikovatelnosti. V. Vázquez jej spojuje spíše s topikalitou. Uvidíme, že obě pojetí se nakonec celkem shodují.

V. Belloro¹⁷⁰ vychází z představy identifikovatelnosti jako graduální kategorie. „Referent je identifikovatelný, existuje-li jistá mentální představa o něm, ke které má adresát přístup, ale různé referenty mohou být snáze či obtížněji přístupné v závislosti na svých inherentních vlastnostech či vlastnostech kontextu, v němž se nacházejí¹⁷¹.“ Chafe¹⁷² rozděluje toto kontinuum na tři základní „stavy“: „aktivní“, „přístupný“ a „neaktivní“. Toto rozdělení odpovídá třem formám, kterými lze vyjádřit předmět. Skutečnost, která je v centru pozornosti adresáta, tedy je v jeho vědomí zcela aktivní díky bezprostřednímu kontextu, lze vyjádřit pouze klitikem. Skutečnost, kterou je třeba adresátovi trochu připomenout, zasadit ji do kontextu a zpřístupnit ji jeho vědomí, je vyjádřena pomocí reduplikace. A je-li tato skutečnost ve vědomí adresáta zcela neaktivní, není-li možno ji identifikovat z žádného kontextu, nezbyvá než ji vyjádřit pouze lexikálně.

Nepříznakovou formou nepřímého předmětu je klitikon, neboť nepřímý předmět vyjadřuje typicky osobu či skutečnost v centru pozornosti adresáta, kterou tedy netřeba vyjadřovat explicitně. Je-li OI nutno výjimečně adresátovi připomenout, zpřístupnit jej jeho vědomí, děje se to pomocí reduplikace.

Naproti tomu přímý předmět představuje typicky spíše novou či adresátovi méně známou informaci, je tedy třeba jej explicitně vyjádřit lexikální formou. Výjimečné případy reduplikace OD pak znamenají, že je tento OD poněkud přístupnější vědomí adresáta, ať již na základě předchozího kontextu, nebo na základě jisté obecné znalosti.

Belloro označuje nepřímý předmět jako „topikální aktant“ („topical argument“), jelikož je většinou v centru pozornosti adresáta a jeho nepříznakovou formou je tedy klitikon. Přímý předmět je označen jako „fokální aktant“ („focal argument“), adresátovu vědomí zpravidla těžko přístupný, proto je nepříznakově vyjádřen lexikálně. Reduplikovaná forma pak u OI

¹⁷⁰ Cf. Belloro. Op. cit., s. 126-131; 146-149.

¹⁷¹ „[...] a referent is identifiable if there is a certain mental representation of it that the hearer can access, but different referents may be more or less costly to access, depending on their inherent characteristics or the characteristics of the context where they are evoked.“ Ibid., s. 126.

¹⁷² Cf. Chafe, Wallace. Cognitive Constraints on Information Flow. In R. Tomlin. *Coherence and Grounding in Discourse*. Amsterdam : John Benjamins, 1987, s. 21-51.

znamená omezenou přístupnost, tedy fokalizaci, a u OD naopak znamená větší přístupnost, tedy topikalizaci. Celý koncept zobrazuje Belloro v následujícím schématu¹⁷³:

ACC.	La invité.	La invité a Mabel.	Invité a Mabel.
FORM	CLITIC	CLITIC-DOUBLING	NP ¹⁷⁴
STATUS	ACTIVE	ACCESSIBLE	INACTIVE
DAT.	Les dieron un día de asueto.	Les dieron un día de asueto a los trabajadores.	Dieron un día de asueto a los trabajadores.

V. Vázquez a M. García¹⁷⁵ rovněž vycházejí z toho, že reduplikace je relativně okrajovou formou předmětu a že zatímco OI je typicky vyjádřen klitikem, OD dává přednost lexikální formě. Dále je evidentní, že existuje vztah mezi formou předmětu a jeho přístupností (akcesibilitou) adresátovi. Tento vztah lze vyjádřit takto: „čím přístupnější je daný referent, tím menší sémantický a fonetický obsah je vyžadován pro jeho jazykové vyjádření¹⁷⁶.“ Z toho vyplývá, že klitika, jejichž sémantický i fonetický obsah je minimální, jsou nejpřístupnější formou předmětu. Maximální přístupnost adresátovi pak vychází buď z bezprostředního předchozího kontextu, anebo z přítomnosti v prostředí samotného mluvního aktu.

Jelikož nepřímý předmět je častěji vyjádřen klitikem, než předmět přímý, lze říci, že OI je obecně na vyšším stupni akcesibility, nežli OD. To souvisí s tím, že OI je typicky životný a vystupuje v sémantických rolích proživatele či příjemce, zatímco OD je většinou neživotný a jeho typickou rolí je patiens. A na základě skutečnosti, že životné entity (a především ty, které označují osoby) jsou nejčastějším námětem či východiskem jazykového projevu, je přirozené, že OI vystupuje častěji než OD v roli východiska – odkazuje ke známé skutečnosti, tedy je pro adresáta přístupný.

Vše navíc nasvědčuje tomu, že předmět s častějším klitickým vyjádřením (OI) má větší tendenci reduplikovat. To lze vysvětlit tím, že forma klitika je pro OI natolik typická, že se gramatikalizovala až do podoby afixu, vyjadřujícího shodu slovesa s daným předmětem. To bylo umožněno jak nepatrným sémantickým a fonetickým obsahem klitika, tak ztrátou komplementární distribuce mezi ním a lexikální formou. Stejně lze vysvětlit i pravidelnou reduplikaci osobních zájmen. Ta jsou nejčastěji vyjádřena prostřednictvím klitika; proto se tato forma natolik gramatikalizovala, že ji nelze vynechat ani v přítomnosti přízvučné formy.

¹⁷³ Belloro. Op. cit., s. 153. Tabulka byla mírně poupravena, hlavně byly vynechány anglické překlady španělských vět.

¹⁷⁴ „Noun phrase“ – nominální fráze.

¹⁷⁵ Cf. Vázquez Rozas – García Salido. Op. cit., s. 27-34.

¹⁷⁶ „the more accessible a referent is, the less semantic and phonic content is required for its linguistic expression.“ Ibid., s. 28.

Ačkoli se obě pojetí akcesibility v mnohém liší, spojuje je představa, že forma předmětu odráží přístupnost jeho referenčního obsahu adresátovi. Skutečnost pro jeho vědomí zcela aktuální je možno vyjádřit pouhým klitikem. Naopak skutečnost v jeho vědomí nepřítomnou, ať již zapomenutou či zcela novou, je potřeba vyjádřit lexikálními prostředky. Oba koncepty se však rozcházejí v zapojení reduplikace do tohoto schématu. Zatímco V. Belloro umísťuje reduplikovanou formu v pomyslné hierarchii akcesibility uprostřed mezi tyto dva extrémy, V. Vázquez vychází z teze, že časté vyjádření klitikem vede ke gramatikalizaci této formy až do podoby pouhého nástroje vyjádření shody slovesa s předmětem.

Další rozdíl je v tom, že zatímco první autorka vychází z identifikovatelnosti, v druhém případě je výchozím konceptem topikalita. Nakonec jsou však oba koncepty propojeny s topikalitou. Na základě předchozích kapitol můžeme konstatovat, že tyto dva pojmy mají vcelku analogický význam. Jak identifikovatelnost, vyjádřená nejčastěji formální kategorií určitosti, tak topikalita, již odpovídá informační struktura a rozdíl mezi východiskem a jádrem, stojí na rozdílu mezi informací známou adresátovi a informací pro adresáta novou.

9. ZÁVĚRY

Reduplikace byla v této práci vysvětlena jako projev shody slovesa s předmětem prostřednictvím klitika. Shoda s predikátem je základním rysem, kterým se vyznačují tzv. centrální aktanty neboli větné členy tvořící centrum výpovědi. Nejdůležitějším centrálním aktantem je podmět, který se s predikátem shoduje zcela pravidelně. Jeho typické vlastnosti jako životnost, určitost a topikalita jsou pak stěžejními faktory určujícími shodu slovesa s předmětem. Čím více se daný předmět těmito vlastnostmi blíží podmětu, tím větší je jeho tendence podléhat shodě. Nepřímý předmět je podmětu ve všech ohledech velice blízký, v životnosti jej dokonce překonává. Proto také reduplikuje výrazně častěji než předmět přímý, jenž je typicky neživotný a tvoří jádro výpovědi.

Tyto primární faktory se projevují ve faktorech sekundárních, jako je slovní druh, sémantická role či komunikační struktura. Tak například u osobních zájmen, které mají inherentně životný a určitý charakter, se reduplikace zcela gramatikalizovala. Nepřímý předmět v roli proživatele, typické rovněž pro podmět, téměř vždy podléhá reduplikaci, jelikož je obvykle životný, určitý a tvoří východisko výpovědi. Předmět v tématické pozici reduplikuje mnohem častěji než předmět v postpozici, protože téma výpovědi se většinou shoduje s východiskem.

Tendence předmětu k reduplikaci přímo souvisí s jeho častým vyjádřením pomocí pouhého klitika. V rámci konceptu předmětné shody to znamená, že je předmět nevyjádřen, jelikož klitikon je jen nástrojem shody se slovesem. Formu klitika má 75 procent všech OI, avšak pouhých 20 procent OD. Reduplikaci podléhá v současné psané španělštině polovina všech vyjádřených OI, zatímco u OD reduplikace nedosahuje ani dvou procent. Tak jako možnost vynechání podmětu je podmíněna jeho shodou s predikátem, lze rovněž říci, že shoda předmětu s predikátem pomocí klitika umožňuje tento předmět vynechat. Nepřímý předmět je v tomto smyslu nevyjádřen dokonce častěji než podmět, což odpovídá časté reduplikaci OI. Pro předmět přímý naopak forma klitika není příliš typická, proto postrádá výraznější tendenci se gramatikalizovat v podobě reduplikace.

Podobně ucelený pohled na formy předmětu umožňuje aplikace kritéria akcesibility. V tomto pojetí forma předmětu odpovídá míře, v jaké je jeho referenční obsah přístupný vědomí adresáta. Je-li daná skutečnost v jeho vědomí zcela aktivní, ať již proto, že byla zmíněna v bezprostředním předchozím kontextu, nebo protože odkazuje k samotnému mluvnímu aktu, je zpravidla možné ji vyjádřit pouze klitikem. Je-li třeba tuto skutečnost adresátovi nějak zpřístupnit, připomenout či poprvé zmínit věc, která je mu ovšem známa, děje se to většinou pomocí reduplikace. A označuje-li předmět věc adresátovi zcela neznámou

či uvedenou v nečekaném kontextu, není v jeho vědomí aktivní a je proto potřeba tuto věc vyjádřit nereduplikovanou formou. Jelikož nepřímý předmět má topikální povahu a jeho referent je tedy ve vědomí adresáta většinou aktivní, je jeho typickou formou klitikon. Gramatikalizací tohoto klitika pak narůstá i možnost reduplikace. Přímý předmět je naopak povahy fokální, přináší novou či nečekanou informaci, proto je nejčastěji vyjádřen lexikálně.

Reinterpretace předmětných klitik jako nástrojů shody je důsledkem jejich gramatikalizace od původního charakteru nepřízvučných osobních zájmen směrem k charakteru slovesných afixů. Dativní klitika jsou v tomto procesu o něco dále než klitika akuzativní. Uchovávají si méně pronominálních rysů – především postrádají kategorii rodu – a jsou také častěji nástrojem shody.

Na druhou stranu je však zjevné, že kupříkladu koncept akcesibility do jisté míry předpokládá pronominální povahu klitik. Lze říci, že právě jejich pronominální rysy – deixe a anafora – umožňují časté vynechání lexikální formy předmětu. Klitika první a druhé osoby mají povahu deiktickou – vztahují se k účastníkům mluvního aktu. Klitika třetí osoby mají častěji povahu anaforickou – odkazují ke skutečnostem známým z kontextu. Při reduplikaci pak klitikon obohacuje předmět o tuto deiktickou či anaforickou informaci a aktivizuje ve vědomí adresáta příslušné spojení se známou skutečností. Nelze-li pak tuto skutečnost zpřístupnit vědomí adresáta ani pomocí deixe, ani pomocí anafory, nezbyvá než ji vyjádřit čistě lexikálně.

Fenomény, jako je reduplikace, jsou jednak podmíněny různými faktory, jednak podléhají působení gramatikalizace, tedy ukotvování častých jevů v jazykové struktuře, vedoucí k jejich pravidelnosti. Shodu podmětu s predikátem již nelze vysvětlit pomocí faktorů, které podmiňují shodu předmětnou, jelikož tato shoda byla již v latině plně gramatikalizovaná a tedy bezpodmínečná. Zdá se, že tuto tendenci projevuje i nepřímý předmět. Skutečnost, že je „nevyjádřen“ častěji než samotný podmět, odpovídá neustálému nárůstu jeho reduplikace. Ta také nepodléhá v takové míře uvedeným faktorům, jako tomu je u OD. Zdá se, že princip gramatikalizace nad těmito faktory převážil. Lze předpokládat, že shoda OI s predikátem časem dosáhne pravidelnosti, jaká je vlastní podmětu. Předmět přímý je naopak nejčastěji vyjádřen substantivem, proto je výskyt jeho reduplikace z diachronního hlediska neměnný. Není příliš pravděpodobné, že se shoda OD s predikátem někdy gramatikalizuje natolik, aby dosáhla pravidelnosti shody podmětné.

V některých jihoamerických dialektech je ovšem reduplikace zřejmě pravidlem, a to jak u předmětu nepřímého, tak u předmětu přímého. Jedná se o mluvený jazyk nižších sociálních skupin, především v oblasti And, kde je španělština v kontaktu s indiánskými jazyky. Tyto jazyky mají společnou především absenci rodu, což u bilingvních mluvčích způsobuje radikální zjednodušení paradigmatu španělských klitik pro třetí osobu. Ve všech těchto dialektech chybí akuzativní klitika rodu ženského (*la, las*). K tomu se mnohdy přidává všeobecný leismus (takže jedinými klitiky pro třetí osobu jsou *le a les*), ztráta distinkce čísla (čímž se paradigma pro třetí osobu omezuje na *le a lo*), anebo obojí (takže z klitik třetí osoby zbývá jediná forma *le*). Tyto změny většinou způsobují výrazný nárůst reduplikace, a to často až do pravidelné podoby.

Podobným způsobem ovlivňuje reduplikaci leismus v baskickém dialektu, tentokrát pod vlivem baskičtiny. U madridské varianty se naopak zdá, že leismus nemá na reduplikaci výrazný vliv, ačkoli je reduplikace v této oblasti mnohem rozšířenější, než předpokládá norma. V každém případě lze obecně pozorovat značný nárůst reduplikace v mluveném jazyce oproti jazyku psanému. To považujeme za jeden z důkazů pokračující gramatikalizace tohoto fenoménu. Zatímco psaný projev se většinou snaží podřizovat normě, mluvený jazyk se naopak vyznačuje absolutní spontánností. Jakákoliv změna se vždy projeví nejprve v mluveném úzu a až v jistém stadiu ukotvení a zakořenění v systému je přijata normou. Již nyní je tedy jisté, že aktuální norma týkající se reduplikace příliš dlouhou dobu neobstojí. V budoucnu bude postupně zcela obklíčena územ a donucena ke změně.

Nezanedbatelný zbytek pronominálních rysů u klitik umožňuje ponechat v názvu této práce přívlastek „pronominální“, a vlastně i samotný pojem „reduplikace“. Ačkoli je zároveň možné mluvit o „předmětné shodě“, přece jen by bylo příliš troufalé v současné fázi vývoje přistoupit na definitivní reinterpetaci tohoto jevu. Klitika představují dokonalý příklad fenoménu synchronní variace, tedy koexistence forem v různé fázi gramatikalizace, znemožňující jejich jednoznačnou interpretaci.

10. RESUMEN

Reduplicación pronominal de objeto en el español actual

En este trabajo, la reduplicación es explicada según el concepto de J. M. García-Miguel¹⁷⁷ como concordancia del verbo con el objeto mediante un clítico. La concordancia con el predicado es el rasgo fundamental que caracteriza los llamados argumentos centrales, definidos por V. Vázquez¹⁷⁸. El argumento más central es el sujeto, cuya concordancia con el predicado es absolutamente regular. Sus rasgos prototípicos, como el carácter animado, determinado y topical, equivalen a los factores principales que determinan la concordancia del verbo con el objeto. El objeto que posea más de estas propiedades del sujeto, será más dispuesto a la concordancia. El objeto indirecto se acerca bastante al sujeto en muchos aspectos, incluso lo supera en cuanto a la animación. Con esta razón se puede explicar que su reduplicación es más frecuente que la del objeto directo, típicamente inanimado y focal.

De estos factores primarios se componen los factores secundarios, como la clase de palabras, el papel semántico o la estructura comunicativa. Así por ejemplo la reduplicación de los pronombres personales, inherentemente animados y determinados, está completamente gramaticalizada. La reduplicación del objeto indirecto como experimentador, que es un papel semántico posible también para el sujeto, es casi regular, dado que es normalmente animado, determinado y topical. Un objeto en posición temática reduplica con mucha más frecuencia que un objeto pospuesto, ya que el tema del enunciado habitualmente equivale al tópico.

La reduplicación es más frecuente con un objeto expresado a menudo en forma de clítico, lo que dentro del concepto de la concordancia objetiva significa que el objeto es implícito. 75 por ciento de todos los OI tienen forma de clítico, comparado con solo 20 por ciento de los OD. En el español actual escrito, una mitad de todos los OI explícitos reduplican, mientras que en el caso de los OD, la reduplicación no alcanza un dos por ciento. Así como la concordancia con el predicado hace posible la omisión del sujeto, podemos decir que la concordancia del objeto mediante un clítico permite omitir dicho objeto. En este sentido, el objeto indirecto es omitido con aun más frecuencia que el sujeto, lo que corresponde a la frecuente reduplicación del OI. Al contrario, para el objeto directo la forma de clítico no es muy típica, y así la reduplicación del OD no tiende a gramaticalizarse hasta la regularidad.

El concepto de accesibilidad, desarrollado tanto por V. Belloro¹⁷⁹, como por V. Vázquez y M. García Salido¹⁸⁰, proporciona otra interpretación bastante compleja de las distintas formas

¹⁷⁷ Cf. García-Miguel. Op. cit.

¹⁷⁸ Cf. García-Miguel - Vázquez Rozas. Op.cit.; Vázquez Rozas. Op.cit.

¹⁷⁹ Cf. Belloro. Op. cit.

del objeto. La forma depende del grado en que el referente es accesible para el oyente. Si el referente está activo en su conciencia, sea porque ha sido mencionado en el contexto inmediato o porque forma parte del propio acto comunicativo, suele expresarse mediante un solo clítico. A su vez, la construcción reduplicada se emplea cuando es necesario hacer el referente más accesible para el oyente, recordarle o mencionar por primera vez una cosa que, sin embargo, le es conocida. Y por último, si el referente es totalmente desconocido para el oyente o es introducido en un contexto inesperado, no está activo en su conciencia, así que hace falta expresarlo mediante una forma léxica no reduplicada. Como el objeto indirecto tiene un carácter topical, o sea, su referente suele estar activo en la conciencia del oyente, su forma típica es el clítico. Como consecuencia de la gramaticalización de este clítico, crece la posibilidad de reduplicación. El objeto directo, al contrario, es de carácter focal, suele aportar información nueva o inesperada, así que su forma más frecuente es la léxica.

La reinterpretación de los clíticos de objeto como marcadores de concordancia resulta de su gramaticalización – el desarrollo desde su carácter original de pronombres personales átonos hacia el carácter de los afijos verbales. Los clíticos dativos están más avanzados en este proceso que los acusativos. Conservan menos rasgos pronominales – sobre todo, carecen de la categoría de género – y con más frecuencia marcan la concordancia.

En cambio, es evidente que por ejemplo el concepto de accesibilidad presupone de alguna manera el carácter pronominal de los clíticos. Y es que son los rasgos pronominales – deixis y anáfora – los que permiten la frecuente omisión de la forma léxica del objeto. Los clíticos de primera y segunda persona tienen carácter deíctico – refieren a los participantes del acto comunicativo. Los clíticos de tercera persona suelen tener carácter anafórico – refieren a entidades conocidas del discurso previo. Mediante la reduplicación, el clítico enriquece el objeto con la información deíctica o anafórica y lo hace activo en la conciencia del oyente. Y si no es posible hacer el referente accesible para el oyente ni mediante la deixis, ni por medio de la anáfora, no queda otro remedio que emplear una forma puramente léxica.

Fenómenos como la reduplicación son determinados tanto por los diversos factores, como por el proceso de la gramaticalización, es decir, la fijación de los fenómenos frecuentes en la estructura de la lengua hasta alcanzar la regularidad. La concordancia del sujeto con el predicado ya no se puede explicar por los mismos factores que condicionan la concordancia

¹⁸⁰ Cf. Vázquez Rozas - García Salido. Op.cit.

objetiva, dado que ya en el latín, la primera estaba totalmente gramaticalizada y por tanto incondicional. El objeto indirecto parece mostrar la misma tendencia. El hecho de que queda implícito con más frecuencia que el mismo sujeto, corresponde al aumento continuo de su reduplicación. Esta, además, no depende tanto de los dichos factores como la del OD. Parece que el principio de la gramaticalización ha prevalecido sobre estos factores. Podemos predecir que con el tiempo, la concordancia del OI con el predicado alcanzará la regularidad propia del sujeto. La forma más frecuente del objeto directo, al contrario, es el sustantivo, de ahí que la frecuencia de su reduplicación no cambia diacrónicamente. No es muy probable que la concordancia del OD con el predicado se gramaticalice hasta alcanzar la regularidad propia de la concordancia del sujeto.

Sin embargo, en algunos dialectos sudamericanos la reduplicación parece ser regular: tanto la del objeto indirecto, como la del directo. Se trata de la lengua hablada por los grupos sociales inferiores, sobre todo en la zona andina donde el español está en contacto con las lenguas indígenas. Estas lenguas se caracterizan sobre todo por la carencia de la categoría de género, lo que lleva a los hablantes bilingües a simplificar radicalmente el paradigma de los clíticos españoles de tercera persona. En todos estos dialectos faltan los clíticos acusativos de género femenino (*la, las*). A esto se añade el leísmo generalizado (así que los únicos clíticos de tercera persona que quedan son *le* y *les*), la pérdida de la distinción del número (lo que lleva a limitar el paradigma de tercera persona a *le* y *lo*), o los dos fenómenos (así que la única forma que queda de los clíticos de tercera persona es *le*). Estos cambios suelen causar un aumento notable de la reduplicación, a menudo hasta la regularidad.

De una manera parecida influye en la reduplicación el leísmo del dialecto vasco, esta vez causado por el euskera. El leísmo de la variante madrileña, al contrario, parece que no afecta notablemente la reduplicación, aunque la reduplicación en esta zona es más corriente de lo que supone la norma. De todas maneras se puede ver un aumento general de la reduplicación en la lengua oral en comparación con la escrita. Este hecho lo consideramos una muestra de la gramaticalización continua del fenómeno. Mientras que la expresión escrita suele tratar de seguir la norma, la lengua oral, al contrario, suele ser absolutamente espontánea. Cualquier cambio siempre aparece primero en el uso oral y solo en cierta fase de la fijación en el sistema es aceptado por la norma. Así que ya en este momento está claro que la norma actual en cuanto a la reduplicación no va a sobrevivir mucho tiempo. En el futuro el uso va a obligarla a cambiar.

Un resto no insignificante de los rasgos pronominales en los clíticos permite dejar en el título de este trabajo el atributo „pronominal“, y también la propia noción de „reduplicación“. Aunque a la misma vez es posible hablar de la „concordancia objetiva“, aun sería demasiado atrevido aceptar una reinterpretación definitiva del fenómeno en esta fase del desarrollo. Los clíticos son un ejemplo perfecto del fenómeno de la variación sincrónica, que C. Company¹⁸¹ define como la coexistencia de formas en distintas fases de gramaticalización. Esta variación impide una interpretación sencilla del fenómeno de la reduplicación.

¹⁸¹ Cf. Company, 2002. Op. cit.

11. RÉSUMÉ

Pronominální reduplikace předmětu v současné španělštině

Pronominální reduplikace je v této práci chápána jako projev shody slovesa s předmětem prostřednictvím klitika. Práce vychází z analogie mezi podmětem a předmětem, u obou větných členů lze mluvit o shodě. Předmět se tak podobá podmětu, který se shoduje se slovesem pomocí afixu. Avšak zatímco u podmětu je tato shoda – tedy shoda s predikátem vyjádřená afixem – zcela pravidelná, předmětná shoda, tedy reduplikace, je podmíněna rozličnými faktory. Tyto faktory jsou hlavním předmětem výzkumu v této práci.

Reinterpretace předmětných klitik jako nástrojů shody je důsledkem jejich gramatikalizace, tedy posunu od původního charakteru nepřízvučných osobních zájmen směrem k povaze slovesných afixů. Dativní klitika jsou v tomto procesu o něco dále než klitika akuzativní – uchovávají si méně pronominálních rysů a reduplikace nepřímého předmětu je také mnohem častější, než reduplikace předmětu přímého. To souvisí s tím, že nepřímý předmět se svou povahou více blíží podmětu, proto má i větší tendenci podléhat pravidelné shodě s predikátem.

12. SUMMARY

Pronominal reduplication of object in actual Spanish

In this work, the pronominal reduplication is interpreted as an agreement of the verb with the object by means of a clitic. In this way, the object resembles the subject, which agrees with the verb by means of an affix. However, while the subject agreement is absolutely regular, the agreement of the object, or reduplication, is conditioned by diverse factors. These factors are the main object of investigation in this work.

The reinterpretation of the object clitics as agreement markers is the consequence of their grammaticalization from the original character of unstressed personal pronouns towards the character of verbal affixes. The dative clitics are rather further in this process than the accusative clitics – they conserve less pronominal features, and also the reduplication of the indirect object is much more frequent than the reduplication of direct object. This is related to the fact that the indirect object is by its nature closer to the subject, therefore it favours more the regular agreement with the predicate.

13. BIBLIOGRAFIE

- ALARCOS LLORACH, Emilio. *El español, lengua milenaria*. Valladolid : Ámbito, 1982.
- ALARCOS LLORACH, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Madrid : Espasa Calpe, 1994.
- BARRENECHEA, Ana M. – Teresa ORECCHIA. La duplicación de objetos directos e indirectos en el español hablado en Buenos Aires. In Barrenechea et al. *Estudios lingüísticos y dialectológicos : temas hispánicos*. Buenos Aires : Hachette, 1979, s. 73-101.
- BELLORO, Valeria A. *Spanish Clitic Doubling : a Study of the Syntax-Pragmatic Interface*. Buffalo, 2007. PhD dissertation, State University of New York at Buffalo. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://linguistics.buffalo.edu/people/faculty/vanvalin/rrg/Belloro-Spanish_Clitic_Doubling.pdf>.
- COMPANY COMPANY, Concepción. Gramaticalización en la historia del español. *Medievalia*, 2003, núm. 35, s. 3-61.
- COMPANY COMPANY, Concepción. Reanálisis en cadena y gramaticalización : Dativos problemáticos en la historia del español. *Verba*, 2002, núm. 29, s. 31-69.
- FERNÁNDEZ-ORDÓÑEZ, Inés. Leísmo, láismo y loísmo. In *Gramática descriptiva de la lengua española*. Ed. Ignacio Bosque – Violeta Demonte. Madrid : Espasa Calpe, 1999, vol. I, s. 1317-1397.
- FERNÁNDEZ SORIANO, Olga. El pronombre personal. Formas y distribuciones. Pronombres átonos y tónicos. In *Gramática descriptiva de la lengua española*. Ed. Ignacio Bosque – Violeta Demonte. Madrid : Espasa Calpe, 1999, vol. I, s. 1209-1273.
- FERNÁNDEZ SORIANO, Olga. *Los pronombres átonos*. Madrid : Taurus, 1993.
- GARCÍA-MIGUEL, José María. La duplicación de complemento directo e indirecto como concordancia. *Verba*, 1991, núm. 18, s. 375-410.
- GARCÍA-MIGUEL, José M. – Victoria VÁZQUEZ ROZAS. Lingüística de corpus y lingüística descriptiva : el caso de la duplicación de objetos. *Boletín de la Sociedad Española para el Procesamiento del Lenguaje Natural*, 1994, núm. 14, s. 47-62. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <<http://www.sepln.org/revistaSEPLN/revista/14/14-Pag47.pdf>>.
- GERLACH, Birgit. *Clitics between Syntax and Lexicon*. Philadelphia : John Benjamins, 2002.

GIVÓN, Talmy. Topic, pronoun and grammatical agreement. In *Subject and Topic*. Ed. Charles Li. New York : Academic Press, 1976, s. 151-188.

CHAFE, Wallace. Cognitive Constraints on Information Flow. In R. Tomlin. *Coherence and Grounding in Discourse*. Amsterdam : John Benjamins, 1987, s. 21-51.

JAEGGLI, Osvaldo. Tres cuestiones en el estudio de los clíticos : el caso, los sintagmas nominales reduplicados y las extracciones. In Olga Fernández Soriano. *Los pronombres átonos*. Madrid : Taurus, 1993, s. 141-173.

JIMÉNEZ JULIÁ, Tomás. *Aproximación al estudio de las funciones informativas*. Málaga : Ágora, 1986.

JIMÉNEZ JULIÁ, Tomás. Eje temático y tema en español. In *Scripta philologica in memoriam Manuel Taboada Cid*. Ed. Manuel Casado Velarde et al. A Coruña : Servicio de Publicaciones Universidade da Coruña, 1996, s. 453-492.

JIMÉNEZ JULIÁ, Tomás. Observaciones sobre las unidades paramorfológicas. *Moenia*, 2001, núm. 7, s. 53-78.

KÖRNER, Karl-Hermann. La conjugacion objective de type roman et la langue francaise. In *Verbe et phrase dans les langues romanes : Melanges offerts a Louis Mourin*. Romanica Gandensia, XX, s. 121-134.

LANDA, Miren Alazne. *Conditions on Null Objects in Basque Spanish and their Relation to Leísmo and Clitic Doubling*. Tesis doctoral, University Park, Los Angeles, 1995.

LENZ, Rodolfo. *La oración y sus partes*. Madrid : R.F.E, 1920.

LLORENTE MALDONADO, Antonio – José MONDÉJAR. La conjugación objetiva en español. *Revista española de lingüística*, 1974, vol. 4, núm. 1, s. 1-60.

MARCOS MARÍN, Francisco. *Estudios sobre el pronombre*. Madrid : Gredos, 1950.

Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid : Espasa-Calpe, 2009. Capítulo 16.14, Duplicación de los pronombres átonos, s. 1243-1249.

RINI, Joel. Dating the Grammaticalization of the Spanish Clitic Pronoun. *Zeitschrift für romanische Philologie*, 1990, nr. 106, s. 354-370.

RINI, Joel. *Motives for linguistic change in the formation of the Spanish object pronouns*. Newark : Juan de la Cuesta, 1992. Chapter 3, The Formation of the Duplicative Constructions, s. 85-143.

- SECO, Manuel. *Gramática esencial del español*. Madrid : Aguilar, 1972.
- SILVA-CORVALÁN, Carmen. Semantic and pragmatic factors in syntactic change. In *Historical Syntax*. Ed. Jacek Fisiak. Berlin : Mouton, 1984, s. 555-573.
- SUÑER, Margarita. Dialectal variation and clitic-doubled direct objects. In *Studies in romance linguistics*. Ed. C. Kirschner – J. DeCesaris. Amsterdam : Benjamins, 1989, s. 377-395.
- SUÑER, Margarita. El papel de la concordancia en las construcciones de reduplicación de clíticos. In Olga Fernández Soriano. *Los pronombres átonos*. Madrid : Taurus, 1993, s. 174-203.
- SUÑER, Margarita – María YÉPEZ. *Null Definite Objects in Quiteño*. *Linguistic Inquiry* 19, 1988, s. 511-519.
- TESNIÈRE, Lucien. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris : Klincksieck, 1969.
- URRUTIA CÁRDENAS, Hernán – Teresa FERNÁNDEZ ULLOA. Duplicación de clíticos en el español : Chile y País Vasco. *Lingüística Española Actual*, 1995, vol. XVII, núm. 1, s. 77-106.
- VÁZQUEZ ROZAS, Victoria. *El complemento indirecto en español*. Santiago de Compostela : USC, 1995.
- VÁZQUEZ ROZAS, Victoria – Marcos GARCÍA SALIDO. A discourse-based analysis of object clitic doubling in Spanish. To appear in *Grammaticalization and Language Change : Origins, Criteria and Outcomes*. Ed. T. Breban et al. John Benjamins. Dostupné z: <http://gramatica.usc.es/~vvazq/pdf_publ/Vazquez_Garcia_draft_doubling_2011.pdf>
- ZAVADIL, Bohumil – Petr ČERMÁK. *Sintaxis del español actual*. Praha : Karolinum, 2008.
- ZAVADIL, Bohumil – Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny : lingvistický interpretační přístup*. Praha : Karolinum, 2010.
- ZAVADIL, Bohumil. *Baskičtina : lingvistická interpretace*. Praha : Karolinum, 2010.

14. KORPUSY A DATABÁZE

Arthus: Archivo de Textos Hispánicos de la Universidad de Santiago.
<<http://adesse.uvigo.es/data/corpus.php>>.

BDS: Base de Datos Sintácticos del Español Actual. <<http://www.bds.usc.es/>>.

ADESSE: Base de Datos de Verbos, Alternancias de Diátesis y Esquemas Sintáctico-Semánticos del Español. <<http://adesse.uvigo.es/>>.